

Winststuring in de externe verslaggeving na de invoering
van IFRS

Abstract

Deze scriptie richt zich op de winststuring onder de standaarden van IFRS, met in het bijzonder de recentelijk ingevoerde standaard IFRS 15. Geconcludeerd wordt dat de invoering van IFRS wel degelijk de mogelijkheden tot winststuring voor beursgenoteerde bedrijven beperkt. Het doel van IFRS 15 is onder andere winststuring verder willen bemoeilijken door bedrijven minder vrij te laten in de erkenning van opbrengsten. Onder Nederlandse bedrijven zijn lichte bewijzen gevonden dat er voor de invoering van IFRS winststuring werd toegepast en dat dit na de invoering van IFRS voor bedrijven bemoeilijkt is.

Kernwoorden: Winststuring, IFRS, NL GAAP, US GAAP, Voorzieningen, IFRS 15

Naam student: N. van de Fijnaart

Studentnummer: 413514

Scriptiebegeleider: M. van Dongen

Tweede corrector: R. van der Wal

Datum eindproduct: 07-08-2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - Inleiding	4
§1.1 - Aanleiding.....	4
§1.2 - Onderzoeksvraag.....	5
§1.3 - Onderzoeksmethode.....	6
§1.4 - Academische relevantie	6
§1.5 - Opzet.....	6
Hoofdstuk 2 - Theoretisch raamwerk	7
§2.1 - Externe verslaggeving	7
§2.1.1 - IFRS.....	7
§2.1.2 - IFRS 15: Revenue from contracts with costumers	7
§2.1.3 - NL GAAP	9
§2.1.4 - US GAAP	10
§2.2 - Winststuring.....	10
§2.2.1 - Motieven voor winststuring.....	11
§2.2.2 - Methoden voor winststuring.....	12
§2.3 - Samenvatting.....	14
Hoofdstuk 3 - Maatstaven voor de externe verslaggeving	15
§3.1 - Relevantie.....	15
§3.2 - Betrouwbaarheid.....	17
§3.2.1 - Representatieve getrouwheid	17
§3.2.2 - Verifieerbaarheid	17
§3.2.3 - Neutraliteit.....	18
§3.3 - Vergelijkbaarheid	18
§3.4 - Samenvatting.....	19
Hoofdstuk 4 - Invoering IFRS	20
§4.1 - Adoptie versus convergentie.....	20
§4.2 - Verplichte en vrijwillige adoptie	22
§4.2.1 - Verplichte adoptie.....	22
§4.2.2 - Vrijwillige adoptie	24
§4.3 - Samenvatting.....	25

Hoofdstuk 5 - Vestigingsplaats, bedrijfsgrootte & sector	26
§5.1 - Vestigingsplaats.....	26
§5.2 - Bedrijfsgrootte.....	28
§5.3 - Sector	29
§5.4 - Samenvatting.....	30
Hoofdstuk 6 - IFRS, NL GAAP & US GAAP	31
§6.1 - Voorzieningen.....	31
§6.1.1 - Waardering van voorzieningen	32
§6.1.2 - Verdiscontering van voorzieningen.....	32
§6.1.3 - Herstructureringskosten	33
§6.1.4 - Groot onderhoud	33
§6.2 - Vergelijking IFRS 15	33
§6.3 - Samenvatting.....	34
Hoofdstuk 7 - Empirisch onderzoek.....	35
§7.1 - Relevante cijfers	35
§7.1.1 - Boskalis.....	35
§7.1.2 - Imtech	36
§7.1.3 - Randstad.....	37
§7.1.4 - Unilever	38
§7.2 - Analyse van de cijfers	39
§7.3 - Samenvatting.....	40
Hoofdstuk 8 - Conclusie	41
Referentielijst.....	43

Hoofdstuk 1 – Inleiding

§1.1 – Aanleiding

In 1894 richt Larry Beck het bedrijf Waste Management, Inc. op in de Amerikaanse stad Houston. Nadat het bedrijf in 1971 officieel een beursnotering verwerft, lijkt alles voor de wind te gaan. Het daaropvolgende jaar genereert het bedrijf \$82 miljoen aan omzet en heeft het inmiddels 133 kleinere bedrijven overgenomen, waardoor het bedrijf uitgroeit tot het grootste bedrijf in Amerika met betrekking tot milieudiensten. Echter niet alle cijfers bleken rozengleur en maneschijn te zijn: na de aanstelling van een nieuwe CEO werd bewijs gevonden van fraude in de jaarrekeningen van de jaren 1992 tot 1997. Er is in de genoemde jaren voor \$1.7 miljard aan inkomsten te hoog gewaardeerd en dit heeft het bedrijf op verschillende manieren aangepakt. Eén van deze manieren vond zijn basis in de afschrijvingen die niet naar waarheid werden weergegeven. In plaats van een afname in waarde van de materiële activa werden de levensduur en restwaarde van onder andere de vuilniswagens die door het bedrijf in gebruik waren, aangepast, waardoor de afschrijvingskosten werden omzeild en de betrouwbaarheid van de waarde van de activa afnam. Kosten van waardedalingen bij activa werden ook niet opgenomen in de boekhouding om de totale kosten voor het bedrijf te drukken en bij de kosten die gepaard gaan met verliesgevende projecten werd nagelaten deze op te nemen (Ellrich et al., 2017). Tot slot werd er ook gerommeld met de activering van verschillende kosten op de balans van Waste Management. In plaats van de kosten toe te schrijven aan de opbrengsten, werden deze onterecht geactiveerd. Hierdoor konden deze kosten over een wederom dubieuze levensduur worden afgeschreven en zo worden uitgesmeerd in plaats van in één keer worden genomen (Broome, 2014).

Met de beursnotering kwam de verplichting om een onafhankelijke accountant de boekhouding te laten controleren. Het ingehuurde bedrijf, Arthur Andersen, vond de opzettelijk geproduceerde fouten en bracht oplossingen voor Waste Management naar voren, maar het bedrijf ging hier niet op in. De belanghebbenden in de fraude boden Arthur Andersen bonussen voor het verdoezelen van de gemaakte fouten. Niet alleen werd er nog gefraudeerd in de boekhouding, maar nu was er ook sprake van omkoping. Deze omkoping is mede tot stand gekomen door de onderlinge verhoudingen die tussen Waste Management en Arthur Andersen bestonden. De CFO, James Koeing, evenals de CEO, Thomas Hau, genoten beiden hun opleiding bij Arthur Andersen, waardoor het relatief eenvoudig werd voor Waste Management om weg te komen

met de gepleegde fraude. Nadat de fraudezaak aan het licht kwam, heeft Arthur Andersen een boete ontvangen van \$7 miljoen (Ellrich et al., 2017).

Alle vormen van fraude zijn onlosmakelijk verbonden met bepaalde motieven van de fraudeplegers, zo ook in deze zaak. Waste Management werkte in de genoemde periode met gestelde winstdoelen. Het stellen van winstdoelen gaat gepaard met verantwoordelijkheden voor het bedrijf en de belanghebbenden. Wanneer het idee ontstaat dat bepaalde doelen niet worden gerealiseerd voor een bepaalde periode kan dit nadelig uitpakken voor de geloofwaardigheid van het bedrijf en de CEO (Broome, 2014). Dit was deels een reden voor Waste Management om de cijfers te manipuleren. De opbrengsten stegen minder snel dan verwacht en voorzien, waardoor het behalen van de winstdoelen in gevaar kwam. Er was ook een financieel motief voor het plegen van fraude door Waste Management. De compensatie voor onder andere de CEO was gekoppeld aan de winst van het bedrijf. Door het stellen van hoge doelen lag er voor hen een financieel aantrekkelijke situatie in het verschiet. Ondanks dat het bedrijf zonder de fraude een voortvarende toekomst kon hebben, lieten de prominenten binnen het bedrijf zich leiden door een gevoel van hebzucht en verdraaiden zij de cijfers buiten de regels om (Ellrich et al., 2017).

§1.2 – Onderzoeksvraag

Waste Management is niet het enige bedrijf waar een schandaal met betrekking tot de externe verslaggeving, en in het bijzonder winststuring, is ontdekt. Onder andere de zaken van WorldCom (2002) en Toshiba (2010) laten zien dat winststuring in het heden een relevant onderwerp is binnen de externe verslaggeving. Deze scriptie richt zich op de winststuring onder de standaarden van IFRS, met in het bijzonder de recentelijk ingevoerde standaard IFRS 15. Het onderzoek gaat uit van een hoofdvraag die beantwoord wordt aan de hand van vindingen in de deelvragen.

De hoofdvraag is als volgt geformuleerd: *Manifesteert winststuring zich minder in de externe verslaggeving van bedrijven na de invoering van IFRS en in hoeverre speelt de introductie van IFRS 15 in het bijzonder hierin een rol?*

De deelvragen die worden beantwoord in dit onderzoek zijn als volgt geformuleerd: (1) *Welke maatstaven zijn relevant bij de beoordeling van de externe verslaggeving?* (2) *Wat is het verschil tussen adoptie en convergentie, en wat is het effect van verplichte adoptie?* (3) *Welke invloed hebben de factoren vestigingsplaats, bedrijfsgrootte en sector op de externe verslaggeving?* (4)

Welke verschillen bestaan er tussen IFRS, US GAAP en NL GAAP met betrekking tot de voorzieningen en IFRS 15? (5) Hoe verhoudt winststuring zich in de praktijk onder Nederlandse beursgenoteerde bedrijven na de invoering van IFRS?

§1.3 – Onderzoeksmethode

De scriptie is opgebouwd uit een deel literatuurstudie en een deel empirisch onderzoek. De eerste vier deelvragen worden beantwoord aan de hand van reeds aanwezige literatuur die in lijn ligt met de theorie. De laatste deelvraag omvat jaarrekeningen van bedrijven uit verschillende landen en sectoren die worden geanalyseerd met behulp van de antwoorden op de eerste vier deelvragen.

§1.4 - Academische relevantie

Wanneer naar het schandaal van Waste Management wordt gekeken, is te zien dat winststuring niet alleen binnen de grenzen van de wetgeving wordt toegepast. Wanneer buiten de regels winsten worden gestuurd door managers, is er sprake van fraude (Jans & Lybaert, 2006). Beneish (2001) stipt in zijn artikel aan dat de definitie en motieven van winststuring gebonden zijn aan interpretatie. Het feit dat er geen consensus bestaat over deze onderwerpen maakt hedendaags onderzoek naar winststuring mede relevant. Ook wordt in dit artikel aangegeven dat het nog altijd een uitdaging is om de schaal waarop winststuring wordt toegepast in kaart te brengen. IFRS 15 is tevens relevant voor onderzoek, omdat deze standaard recentelijk is ingevoerd.

§1.5 - Opzet

De volgende paragraaf omvat het theoretisch raamwerk. Dan zal aan de hand van verschillende deelvragen worden getracht een duidelijk antwoord te formuleren op de hoofdvraag. Ten eerste wordt er gekeken naar de maatstaven die belangrijk worden geacht bij het beoordelen van de effecten op de externe verslaggeving. Het volgende deel wordt gewijd aan een analyse van de invoering van IFRS in de praktijk. Vervolgens wordt de invloed van de factoren land van vestiging, bedrijfsgrootte en sector op de externe verslaggeving onderzocht. Hierna worden de verschillen tussen IFRS, US GAAP en NL GAAP beschreven, evenals de raakvlakken met IFRS 15. Met behulp van de gevonden theorie wordt er gekeken naar werkelijke financiële jaarrekeningen om tot een conclusie te komen. Na deze conclusie worden enkele tekortkomingen van het huidige onderzoek aangestipt, gevolgd door ideeën voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 2 - Theoretisch raamwerk

Deze paragraaf legt een basis voor de toegepaste theorie in het vervolg van deze scriptie. De onderwerpen externe verslaggeving en winststuring worden besproken, onderverdeeld in een aantal sub onderwerpen. Paragraaf 2.1 bespreekt IFRS in het algemeen, IFRS 15: Revenue from contracts with customers, NL GAAP en US GAAP. Paragraaf 2.2 gaat in op het begrip winststuring, met in het bijzonder de motieven en methoden voor winststuring.

§2.1 – Externe verslaggeving.

§2.1.1 – IFRS

De International Financial Reporting Standards (IFRS) is een set accounting standaarden die is opgesteld door de International Accounting Standards Board (IASB). Het doel van deze standaarden is om een globaal uitgangspunt te vormen voor het opstellen van de financiële jaarrekening bij beursgenoteerde bedrijven. Met ingang van het jaar 2005 is het voor Europese beursgenoteerde bedrijven verplicht om de geconsolideerde jaarrekening op te stellen volgens IFRS. Onder IFRS vallen ook de International Accounting Standards (IAS), die door de voorganger van de IASB (IASC) zijn opgesteld. Deze worden echter wel aangevuld en vervangen door de nieuwe standaarden die IFRS uitgeeft (American Institute of Certified Public Accountants, 2008).

De IASB stelt bij de geproduceerde standaarden doelen waaraan volgens hen voldaan moet worden om de standaarden te rechtvaardigen. De standaarden moeten van een hoge kwaliteit, transparant en vergelijkbaar zijn. Tevens moet het gebruik van de standaarden zorgen voor convergentie en uitvoerig worden gepromoot. Tot op heden worden deze doelen met de invoering van IFRS gerealiseerd: meer dan 100 landen verplichten of aanvaarden het gebruik van IFRS bij het opstellen van de jaarrekening (Ball, 2012).

§2.1.2 – IFRS 15: Revenue from contracts with costumers

Vanaf 1 januari 2018 is het voor bedrijven die de financiële jaarrekening volgens IFRS opstellen verplicht om te handelen naar de voorwaarden onder IFRS 15. Deze nieuwe standaard zal de oude standaarden IAS 11 en IAS 18 vervangen. IFRS 15 richt zich op het verwerken van opbrengsten met betrekking tot contracten met klanten. In deze standaard wordt uitgegaan van een basisconcept, namelijk dat een bedrijf haar opbrengsten verantwoordt naar het bedrag dat het verwacht te krijgen bij de verkoop van goederen of diensten. Het doel van IFRS 15 is om de

principes in kaart te brengen om relevant te rapporteren over de vorm, hoeveelheid, timing en onzekerheid van opbrengsten en kasstromen die voortkomen uit contracten met klanten. Om dit concept in de praktijk uit te kunnen voeren, bestaat een stappenplan. Het bedrijf identificeert ten eerste het contract met de klant en de prestatieverplichtingen in het contract. Hierna wordt de transactieprijs vastgesteld en gealloceerd aan de eerder geïdentificeerde prestatieverplichtingen. Tot slot verantwoordt het bedrijf de opbrengst wanneer een bepaalde prestatieverplichting wordt vervuld (Manschot & ter Hoeven, 2017).

Stap 1: Het identificeren van het contract met de klant

Om te kunnen bepalen of sprake is van een contract met de klant waarop IFRS 15 van toepassing is, moet worden voldaan aan vijf criteria. (1) Beide partijen hebben het contract erkend en goedgekeurd, waarbij zij zich binden aan de verplichtingen. (2) De rechten van de betrokken partijen kunnen worden geïdentificeerd door de onderneming. (3) De betalingscondities voor de te leveren goederen of diensten kunnen worden geïdentificeerd door de onderneming. (4) Er is sprake van economische betekenis van het gesloten contract en (5) het is waarschijnlijk dat de afgesproken vergoeding zal worden geïnd door de onderneming voor de goederen of diensten.

Stap 2: Het identificeren van de prestatieverplichtingen in het contract

Een contract met de klant kan meerdere prestatieverplichtingen kennen die los van elkaar kunnen worden vervuld en op die manier losse opbrengststromen genereren. Bij het bepalen van de prestatieverplichtingen wordt door de onderneming gekeken of (1) de klant de voordelen van de goederen of diensten zelfstandig kan en of (2) de goederen of diensten onderscheidbaar zijn van overige afspraken binnen het contract. Wanneer het niet mogelijk is meerdere distincte verplichtingen aan te wijzen, zal het contract beschouwd worden als één prestatieverplichting.

Stap 3: De vaststelling van de transactieprijs

Bij de vaststelling van de transactieprijs kijkt het bedrijf naar de verwachte waarde van de te leveren goederen en diensten. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de te ontvangen omzetbelasting en het kredietrisico van de klant. De onderneming houdt bij de definitieve vaststelling rekening met (1) variabele vergoedingen, (2) de aanwezigheid van significante financieringscomponenten, (3) non-cash vergoedingen en (4) vergoedingen die moeten worden betaald aan de klant. Onder de variabele vergoedingen vallen bijvoorbeeld kortingen, bonussen of eventuele retouren. Deze kunnen volgens de verwachtingswaardemethode worden bepaald,

waarbij de som van de verwachte uitkomsten wordt vermenigvuldigd met de bijbehorende kansen, of de onderneming kiest voor de meest waarschijnlijke uitkomst. De keuze van de onderneming met betrekking tot de te hanteren methode hangt samen met de betrouwbaarheid. Non-cash vergoeding worden gewaardeerd tegen de reële waarde. Tot slot worden de vergoedingen die moeten worden betaald aan de klant van de transactieprijs afgetrokken.

Stap 4: De allocatie van de transactieprijs aan de prestatieverplichtingen

Deze stap is alleen van belang wanneer er sprake is van meerdere prestatieverplichtingen. De gehele transactieprijs wordt verdeeld onder de verschillende prestatieverplichtingen door middel van hun relatieve zelfstandige verkoopprijzen. Wanneer de individuele verkoopprijzen voor een goed of dienst niet waar te nemen zijn, wordt gebruik gemaakt van een schatting.

Stap 5: De verantwoording van de opbrengsten bij de vervulling van een prestatieverplichting

De verantwoording van de opbrengst kan verspreid over een periode plaatsvinden of op één moment in de tijd. Verantwoording over een periode vindt plaats wanneer (1) de klant alle voordelen van de prestatie door de onderneming simultaan ontvangt en consumeert over de periode dat de onderneming presteert, of (2) de prestatie een actief creëert waarover de klant beschikkingsmacht heeft, of (3) de onderneming een actief zonder alternatief nut creëert en het recht heeft op betaling voor al verrichte prestaties.

§2.1.3 – NL GAAP

Het opstellen van een enkelvoudige jaarrekening is verplicht voor het bestuur van een rechtspersoon of vennootschap die valt onder Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9. Dit boek bevat de wetgeving met betrekking tot de externe verslaggeving beschreven. Het opstellen van de jaarrekening kan door het bestuur zelf worden gedaan of door een onafhankelijk accountantskantoor, waarbij het bestuur van de onderneming de eindverantwoordelijke blijft (Böhmer et al., 2016). BW Artikel 2:362 lid 1 stelt: “De jaarrekening geeft volgens normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat, alsmede voor zover de aard van een jaarrekening dat toelaat, omtrent de solvabiliteit en de liquiditeit van de rechtspersoon” (Afdeling 2. Algemene bepalingen omtrent de jaarrekening , 2015).

Naast de wetgeving in BW 2, Titel 9 vallen de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ) ook onder de NL GAAP. De normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden

beschouwd, zijn in de RJ terug te vinden. De RJ omvat uitspraken waar enkel vanaf mag worden geweken indien hier een gegronde reden voor is (Bureau Kees Horden, 2015).

Relevantie en een getrouwe weergave van de gepubliceerde jaarrekening zijn volgens het raamwerk verstrekt door EY fundamentele kwalitatieve kenmerken die doorslaggevend kunnen zijn in de beslissingen van gebruikers van de jaarrekening. Een jaarrekening die een getrouwe weergave vertoont, is vrij van fouten, compleet en neutraal opgesteld. Door onzekerheden, schattingen en aannames van de bedrijven is het niet constant mogelijk een getrouwe weergave van de feiten te behalen. Om de relevantie en betrouwbaarheid te verbeteren, moeten bedrijven volgens EY investeren in de vergelijkbaarheid, tijdigheid, controleerbaarheid en begrijpelijkheid van de verstrekte informatie (Ernst & Young, Conceptuel Framework: Objectives and qualitative characteristics, 2010)

§2.1.4 – US GAAP

Bedrijven in de Verenigde Staten die publieke financiële jaarverslagen uitgeven en bedrijven die beursgenoteerd zijn, volgen de richtlijnen van US GAAP. Deze standaarden worden uitgedacht en uitgegeven door de Financial Accounting Standards Board (FASB). US GAAP vertrouwt op drie regels die voorkomen dat bedrijven misleidende rapporten opstellen. (1) De eerste regel is gebaseerd op tien principes die de richtlijnen vormen om transparantie van de rapportage te waarborgen. In het kort zorgen deze principes voor een scheiding van transacties van het bedrijf zelf en de persoonlijke transacties en worden de perioden van de transacties expliciet onderbouwd. (2) De tweede regel omvat de standaarden die worden uitgegeven door de FASB en haar voorganger, de Accounting Principles Board (APB). Deze standaarden worden regelmatig gecontroleerd en aangepast. (3) De laatste regel omschrijft het verschil in gebruik van GAAP per sector. Iedere sector kan subtiele verschillen hebben om de complexiteit van die sector te vangen in de rapportage (Accounting.com, 2015).

§2.2 - Winststuring

Schipper (1989) definieert winststuring als een doelgerichte interventie in het proces van externe financiële verslaggeving met de intentie om een persoonlijk gewin te behalen. Healy & Wahlen (1999) omschrijven het begrip als een keuze in de financiële verslaggeving gemaakt door managers in het structureren van transacties om de financiële rapporten te wijzigen om de belanghebbenden te misleiden over de onderliggende economische prestaties van het bedrijf, ofwel om de uitkomsten die afhankelijk zijn van de gerapporteerde cijfers in de financiële

rapporten te beïnvloeden. Volgens Gunny (2005) is winststuring onder te verdelen in drie hoofdcategorieën. (1) De eerste categorie is fraude. Zoals eerder aangegeven in paragraaf 1.4 is er sprake van fraude wanneer er buiten de regels van IFRS, dan wel GAAP om wordt gehandeld.

(2) De tweede categorie van winststuring is Accruals Base Earnings Management (AM). Dechow & Skinner (2000) definiëren AM als het verduisteren van werkelijke economische prestaties door het veranderen van rapportagemethoden of schattingen binnen de strekking van GAAP.

(3) De laatste categorie is Real Earnings Management (REM). Dit wordt gedefinieerd door Roychowdhury (2006) als het aanpassen van reële bedrijfstransacties. Een andere timing of structuur van de transacties laat bedrijven hun operationele activiteiten veranderen. REM is voor bedrijven lastiger en duurder om toe te passen dan AM, omdat deze handelingen direct effect hebben op de kasstromen en eventueel op de waarde van het bedrijf op lange termijn. REM is echter wel moeilijker te ontdekken dan AM, waardoor de afweging tussen deze twee categorieën bij de keuze tot winststuring van belang is (Braam & Nandy, 2015).

Naast deze categorieën wordt ten slotte door Malikov, Manson & Coakley (2018) het begrip Earnings Management by Classification Shifting (EMCS) geïntroduceerd. EMCS houdt in dat posten op de balans verkeerd worden geclassificeerd zonder dat dit een effect heeft op het netto resultaat. Het artikel beschrijft het onderwaarderen van kernuitgaven en het overwaarderen van kerninkomsten als mogelijkheden tot EMCS. Door het classificeren van niet-operationele inkomsten als operationele inkomsten wordt het overwaarderen van kerninkomsten bereikt. Deze vorm is aantrekkelijker dan het onderwaarderen van kernuitgaven, omdat investeerders een stijging van de kerninkomsten hoger waarderen dan een daling in de kernuitgaven.

§2.2.1 – Motieven voor winststuring

Uit de definitie van het begrip komt naar voren dat er sprake is van een keuze wanneer er winststuring plaatsvindt. Managers hebben redenen om de financiële cijfers te willen veranderen naar hun belang of het belang van het bedrijf. In het artikel van Vander Bauwhede & Willekens (2003) over winststuring door Belgische bedrijven worden drie motieven genoemd voor managers om over te gaan tot het sturen van winsten.

Het eerste motief is inkomstenvereffening. Bedrijven zijn gebaat bij het vermijden van winstdalingen of verliezen, omdat deze een negatief beeld verschaffen richting de investeerders. Dit bereiken deze bedrijven door in relatief goede jaren de inkomsten te reduceren en in relatief

mindere jaren via reserves de inkomsten te laten stijgen. Cheng & Warfield (2005) concluderen in hun onderzoek dat managers met een groot aandelenbelang minder snel geneigd zijn om grote onverwachte winstresultaten op te nemen in de rapportage. Dit is consistent met het motief inkomstenvereffening. Vervolgens gaat het artikel in op het minimaliseren van de belastingen. De auteurs concluderen dat bedrijven die belasting betalen de winsten significant meer verlagen dan bedrijven die geen belasting betalen. Tot slot wordt het motief aangedragen dat stelt dat bedrijven aan de marktverwachtingen willen voldoen of deze zelfs willen overtreffen. Uit het onderzoek blijkt dat er een significant verschil aanwezig is tussen beursgenoteerde en niet beursgenoteerde bedrijven met betrekking tot het neerwaarts bijstellen van winsten. Beursgenoteerde bedrijven stellen hun winsten minder naar beneden bij dan niet beursgenoteerde bedrijven. Deze conclusie wordt tevens getrokken in het onderzoek van Bergstresser & Philippon (2006). Zij vinden bewijzen dat managers van wie de compensatie die zij ontvangen sterk gerelateerd is aan de aandelenprijzen van het bedrijf zich significant meer schuldig maken aan winststuring.

Een ander motief wordt aangedragen in het artikel van Iatridis & Kadorinis (2009). Naast de eerder genoemde motieven stellen zij dat bedrijven geneigd zijn winsten te sturen wanneer de verwachting is ontstaan dat niet voldaan kan worden aan de voorwaarden van kredietverstrekking door banken. Om financiële nood te ontwijken en de uitleners tevreden te houden, wordt winststuring toegepast om aan de voorwaarden te blijven voldoen.

Kedia, Koh & Rajgopal (2015) dragen ook een motief aan voor winststuring in hun artikel. In dit artikel doen zij onderzoek naar de besmettelijkheid van winststuring. De conclusie van dit onderzoek is dat bedrijven meer geneigd zijn om (meer) winststuring toe te passen wanneer het publiekelijk bekend is gemaakt dat andere bedrijven in de sector of omgeving winsten sturen.

§2.2.2 – Methoden voor winststuring

§2.2 bespreekt al kort de vormen AM, REM en EACS voor winststuring. Het sturen van winsten is echter mogelijk op meerdere manieren. Amat et al. (1999) wijzen op een verdeling van deze manieren in vier hoofdcategorieën. Per categorie is tevens vermeld hoe deze methoden gedeeltelijk tegen kunnen worden gegaan.

- (1) De eerste categorie is de keuze tussen verschillende methoden van het opstellen van de jaarrekening. In bepaalde landen kan er niet gekozen worden voor een boekhoudbeleid naar eigen inzicht en zijn de geïntroduceerde standaarden leidend. In andere landen is

het echter mogelijk om die keuze als bedrijf wel zelf te maken. Op deze manier kunnen managers naar eigen inzicht beslissen welk beleid past bij de doelstellingen van het bedrijf. Het gebruik van deze methode is niet strafbaar, maar het is wel noodzakelijk deze te reguleren. Het eisen van consistentie in het gebruik van een bepaald beleid zal zorgen voor betrouwbare informatie voor belanghebbenden in de toekomst.

- (2) Bepaalde posten in de jaarrekening vereisen een zekere mate van schatting. Een aantal van deze posten worden met berekeningen binnen het bedrijf opgesteld en zijn voor de winststuurder naar eigen inzicht bij te stellen in het kader van voorzichtigheid of optimisme. Manipulatie is ook mogelijk wanneer een onafhankelijke expert wordt aangesteld voor het maken van de schattingen. Als het bedrijf kennis heeft van het perspectief van de expert, kan op basis hiervan één expert boven een andere worden gekozen. Deze methode kan worden tegengegaan door het gebruik van schattingen in posten zoveel mogelijk terug te dringen. Net als bij de vorige methode is ook hier het belang van consistentie in de boekhouding groot.
- (3) Ten derde wordt het gebruik van kunstmatige transacties genoemd. Deze kunnen worden ingezet om waarden op de balans te manipuleren of om te schuiven met winsten tussen perioden. Een voorbeeld is de 'sale and leaseback' constructie. Een actief wordt hierbij verkocht aan een partij en direct hierna terug geleased voor het restant van de levensduur van dit actief. De manipulatie vindt plaats door de verkoopprijs van het actief boven of onder de huidige waarde van het actief te leggen. Het verschil tussen de verkoopprijs en huidige waarde kan gecompenseerd worden door hogere of lagere terugbetalingsbedragen. Kunstmatige transacties kunnen worden tegengegaan door het 'substance over form' principe. Hierbij wordt gekeken naar de economische impact van de transactie in plaats van de wettelijke vorm. De verkoop en de lease worden in dit geval als één enkele transactie beschouwd.
- (4) Tot slot is de timing van transacties een methode voor bedrijven om een ander beeld te geven van een periode. Investerings kunnen in verschillende perioden worden verkocht wanneer duidelijk is hoeveel de actuele waarde bedraagt. Op het moment van verkoop zal de opbrengst de boeken ingaan en op deze manier kan er dus gestuurd worden met de winst. Het geleidelijk invoeren van meerdere herwaarderingen is nodig om deze methode van sturing aan te pakken.

§2.3 – Samenvatting

In deze paragraaf zijn de belangrijkste begrippen die voorkomen in het vervolg van deze scriptie kort behandeld. Verder onderzoek zal gekoppeld worden aan de uitleg van deze begrippen. IFRS, IFRS 15, NL GAAP en US GAAP zijn besproken met betrekking tot de externe verslaggeving. Motieven en methoden zijn besproken met betrekking tot het onderwerp winststuring.

Hoofdstuk 3 – Maatstaven voor de externe verslaggeving

Om de effecten van IFRS op de externe verslaggeving in kaart te kunnen brengen is het allereerst van belang de maatstaven te bepalen. Bescos et al. (2007) maken in hun onderzoek gebruik van drie kwalitatieve karakteristieken om de informatie van de niet-financiële informatie te beoordelen. Deze karakteristieken zijn relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid. Uit eerder onderzoek is gebleken dat voor het beoordelen van financiële informatie dezelfde criteria moeten worden gebruikt als voor niet-financiële informatie (Maines, et al., 2002). Dit hoofdstuk zal verder ingaan op de eerder genoemde karakteristieken.

§3.1 – Relevantie

Het artikel van Francis & Schipper (1999), dat onderzoek doet naar het verlies van relevantie van financiële jaarrekeningen voor investeerders, geeft vier interpretaties van relevantie met betrekking tot financiële informatie. (1) Relevantie wordt gemeten aan de hand van winsten die voortkomen uit het verwezenlijken van handelsregels. Deze stelling vindt zijn basis in het idee dat financiële informatie de aandelenprijzen leidt door het vastleggen van de intrinsieke waarde, waar de aandelenprijzen uiteindelijk naartoe groeien. (2) Het vermogen van een variabele om toekomstige waarden van andere of dezelfde variabelen te voorspellen kan ook gebruikt worden om de relevantie van financiële informatie te bepalen. (3) De derde interpretatie omgeeft het vraagstuk of investeerders de verstrekte informatie werkelijk gebruiken bij het nemen van beslissingen. De relevantie wordt in dit geval bepaald op basis van het vermogen van de informatie om de totale informatiehoeveelheid te beïnvloeden. (4) Tot slot kan relevantie worden omschreven als het vermogen van financiële informatie om de informatie op een dergelijke wijze te presenteren dat er een effect ontstaat op de aandelenprijzen.

Ali & Hwang (2000) onderzochten de relatie tussen relevantie van financiële informatie en enkele land specifieke factoren. Zij maken gebruik van de tweede interpretatie voor relevantie uit het onderzoek van Francis & Schipper (1999). In dit artikel is gekozen voor vijf land specifieke factoren om de relatie met de relevantie te onderzoeken. (1) Eerst wordt nagegaan of sprake is van een bank-georiënteerd systeem of een markt-georiënteerd systeem bij bedrijven. In het eerste geval verschaffen de banken het grootste deel van de behoeften van de bedrijven. Omdat de banken toegang hebben tot alle informatie van het bedrijf, is de vraag naar de publicatie van de jaarrekening lager. Bij een markt-georiënteerd systeem is er veel vraag naar deze informatie. Om te bepalen van welk systeem daadwerkelijk sprake is, kijken de onderzoekers naar de 'Debt-to-Asset Ratio' (DAR) en de 'Domestic firms-to-Population Ratio' (DPR). Een hogere DAR

impliceert een meer bank-georiënteerd systeem, terwijl een hogere DPR een meer markt-georiënteerd systeem suggereert. (2) Hierna wordt bevestigd of de landelijke accounting standaarden geheel door de overheid worden bepaald, of dat de private sector hier ook inspraak in heeft. (3) Vervolgens nemen de onderzoekers het zogeheten 'Accounting Cluster' onder de loep. Deze variabele omvat een classificatie van landen in bepaalde clusters. De gekozen bedrijven voor dit onderzoek vallen ofwel in het Brits-Amerikaanse cluster, ofwel in het Continentale cluster. (4) De afstemming met belastingen is de vierde variabele. Deze variabele is van belang omdat het doel van belastingregels niet het voldaan aan informatie voor investeerders omvat. (5) Ten slotte kozen de onderzoekers voor het niveau van uitgaven aan externe auditdiensten.

De resultaten van dit onderzoek liggen in lijn met de initiële verwachtingen van de onderzoekers. De relevantie van de financiële informatie ligt lager in landen waar het financiële systeem meer bank georiënteerd is. De financiële rapportage in landen waar de private sector inspraak heeft in het bepalen van de standaarden is relevanter dan in landen waar alleen de overheden de standaarden bepalen. Dit wordt toegeschreven aan het idee dat de overheid meer geïnteresseerd is in het verzadigen van behoeften van kapitaalverschaffers. Landen die binnen het Brits-Amerikaanse cluster vallen, zijn volgens de onderzoekers meer georiënteerd op de behoeften van investeerders aan de financiële informatie met betrekking tot het maken van investeringsbeslissingen. Het blijkt dan ook dat de cijfers van landen uit dit cluster relevanter zijn dan die van landen uit het Continentale cluster. Tot slot blijkt de financiële informatie minder relevant te zijn in landen die zich sterk richten op de belastingconformiteit, aangezien dit redenen kan geven voor bedrijven om de winst anders te presenteren en ook is deze lager voor landen waar relatief weinig wordt geïnvesteerd in externe auditdiensten.

Een onderzoek naar het effect van 'accrual accounting' op de relevantie van de financiële jaarrekening concludeert dat sprake is van een negatief verband tussen de toepassing van accrual accounting en de relevantie wanneer sprake is van een zwakke protectie van investeerders. Dit effect kan echter worden verzwakt door de protectie van de investeerders op te schroeven. Ook wordt aangetoond dat accrual accounting geen negatief effect laat zien in landen waar de protectie van investeerders hoog ligt (Hung, 2001). Deze studie maakt gebruik van de vierde interpretatie van het begrip relevantie uit het onderzoek van Francis & Schipper (1999). Er is echter alleen gekozen voor bedrijven uit ontwikkelde landen. Wanneer gekeken zou worden naar ontwikkelingslanden is het mogelijk dat de uitkomsten van dit onderzoek veranderen.

§3.2 – Betrouwbaarheid

Herrmann & Thomas (1997) definiëren het begrip betrouwbaarheid als de kwaliteit van informatie die verzekert dat deze informatie naar redelijkheid vrij is van fouten en geen vertekend beeld geeft van de werkelijkheid en tevens getrouw presenteert wat het beoogt te presenteren. Aan de hand van drie primaire termen wordt dit begrip verder uitgewerkt. Deze termen zijn representatieve getrouwheid, verifieerbaarheid en neutraliteit.

§3.2.1 – Representatieve getrouwheid

Representatieve getrouwheid houdt in dat er een zekere verbintenis is tussen een meting of beschrijving en een economisch fenomeen dat het tracht te beschrijven (Herrmann & Thomas, 1997). Als voorbeeld dienen de vorderingen op de balans. Deze post beweert dat een bepaald bedrag gevorderd dient te worden van derden. Voor mogelijke oninbare bedragen wordt een voorziening getroffen. Als de voorziening echter te laag blijkt voor het werkelijke bedrag aan oninbare bedragen is er geen sprake van representatieve getrouwheid. De link tussen meting en fenomeen is tevens van groot belang om te voldoen aan de definitie van dit begrip. Als sprake is van uitgestelde kosten of kredieten die geen economische waarde hebben als activa of passiva, zijn deze niet getrouw en hierdoor niet bruikbaar (Johnson, 2005).

§3.2.2 – Verifieerbaarheid

Met verifieerbaarheid wordt de mogelijkheid bedoeld tot consensus tussen experts om te zorgen dat de informatie weergeeft wat het stelt weer te geven en de gekozen methode om deze informatie te meten zonder fouten is gebruikt (Herrmann & Thomas, 1997). Niet alle informatie die waardevol is voor investeerders en andere belanghebbenden is makkelijk te verifiëren. Bij deze stelling kan gedacht worden aan een toekomstige groei in kasstromen. Van een product dat reeds in ontwikkeling is, wordt verwacht dat het in de toekomst een positieve invloed zal hebben op de kasstroom. Hoewel deze informatie uiterst nuttig is, kan deze niet worden geverifieerd, omdat de getallen zijn gebaseerd op aannames en schattingen. Niet verifieerbare bedragen worden zodoende ook buiten externe berekeningen gelaten door bedrijven. Dezelfde redenering geldt voor eventuele toekomstige negatieve kasstromen. Wanneer deze niet verifieerbaar zijn, is het niet mogelijk ze in een contract op te nemen en is geen sprake van een legale schuld. Het bedrijf kan bijvoorbeeld in het geval van toekomstige bonussen voor werknemers beslissen deze niet uit te keren, of het deel van het bedrijf dat verwacht wordt de kasstromen teweeg te brengen, kan worden geliquideerd (Watts, 2003).

§3.2.3 – Neutraliteit

Neutraliteit wordt omschreven als het afwezig zijn van vertekening in de gerapporteerde informatie met als doel een voorbedacht doel te bewerkstelligen of een bepaalde vorm van gedrag te stimuleren. Het buiten de boeken houden van bepaalde informatie is een veel voorkomende handeling. Bedrijven laten na informatie te presenteren die negatief kan worden geïnterpreteerd door investeerders en hierbij de neutraliteit schaden. Dit kan worden tegengegaan door een hogere mate van betrokkenheid van de accountant of een verplichting tot rechtvaardiging van afwezigheid van informatie (Herrmann & Thomas, 1997).

Solomons (1991) stelt dat het van belang is voor de geloofwaardigheid binnen de externe verslaggeving dat neutraliteit voorop staat bij het samenstellen van de standaarden. Solomons accepteert in zijn artikel de stelling dat de informatie in financiële jaarrekening nooit in zijn geheel neutraal zal worden. Belanghebbenden zullen altijd manieren blijven vinden om vertekende cijfers te geven. Wel gaat Solomons, door middel van een vergelijking over luchtvervuiling, in op het feit dat dit niet moet betekenen dat er niet gestreefd moet worden naar een perfecte neutrale situatie. Als men stopt met het zoeken naar de perfecte oplossing, zal er geen verbetering in de huidige situatie ontstaan.

§3.3 – Vergelijkbaarheid

De definitie van vergelijkbaarheid is de kwaliteit van informatie die gebruikers in staat stelt de gelijkenissen en de verschillen tussen economische fenomenen te identificeren (Herrmann & Thomas, 1997). Voor gebruikers van de financiële jaarrekening is het belangrijk een vergelijking te kunnen maken van verschillende financiële overzichten met behulp van tijdreeks data. Zo kunnen zij naar eigen inzicht een zo volledig mogelijk oordeel opstellen over de waarde van hun investering (Barlev & Haddad, 2007). Wanneer informatie vergelijkbaar is voor gebruikers met gelijke informatie van andere bedrijven, zal het sterk in waarde groeien. Bij dit begrip komt ook een mate van subjectiviteit kijken. Gelijke informatie kan door gebruikers verschillend worden vergeleken met dezelfde informatie en hier kunnen andere beslissingen uit voortvloeien. Door het gebruik van verschillende accountingmethoden wordt het streven naar een perfecte vorm van vergelijkbaarheid vermoeilijk. Er bestaat echter geen consensus over één methode die voor iedereen geschikt is, waardoor dit te overbruggen gat wordt geaccepteerd (FASB, 2008).

Herrmann & Thomas (1997) stellen dat de vergelijkbaarheid te verdelen is in twee dimensies; 'interfirm' en 'interperiod' vergelijkbaarheid. De interfirm vergelijkbaarheid richt zich op de

vergelijking tussen twee of meer bedrijven, terwijl de interperiod vergelijkbaarheid kijkt naar twee of meer perioden. De interfirm vergelijkbaarheid kan in het geding komen wanneer bedrijven uit dezelfde sector een andere filosofie met betrekking tot beleid volgen. Gebruikers van de financiële informatie kunnen sceptisch zijn over het verschillend rapporteren van eenzelfde economisch fenomeen. De interperiod vergelijkbaarheid kan in stand worden gehouden door consistentie van bedrijven in de manier van rapporteren over meerdere jaren.

De Franco, Kothari & Verdi (2011) gaan in hun onderzoek in op de voordelen van vergelijkbaarheid van financiële overzichten voor analisten. Vergelijkbaarheid tussen bedrijven leidt tot een groter aantal analisten dat deze bedrijven volgt. Niet alleen de hoeveelheid analisten neemt toe, maar ook het vermogen van diezelfde analisten om een nauwkeurige voorspelling te doen is positief geassocieerd met een betere vergelijkbaarheid. Zodoende tonen de onderzoekers aan dat vergelijkbaarheid de kosten van het verwerven van informatie doet dalen en de algehele kwaliteit en kwantiteit van de beschikbare informatie doet stijgen. Aangemerkt wordt wel dat het gebruik van winsten als drijvende factor in de berekeningen van het onderzoek maar één enkele dimensie meeneemt in het resultaat. Een multidimensionaal onderzoek is nodig om een beter inzicht in de vergelijkbaarheid te verschaffen.

§3.4 – Samenvatting

De deelvraag die dit hoofdstuk dient te beantwoorden is: *welke maatstaven zijn relevant bij de beoordeling van de externe verslaggeving?* De bijbehorende paragrafen van dit hoofdstuk analyseerden de karakteristieken relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid als maatstaven voor de externe verslaggeving. Deze karakteristieken worden in de literatuur aangewezen als de meest geschikte maatstaven om de externe verslaggeving mee te beoordelen.

Hoofdstuk 4 – Invoering IFRS

Dit hoofdstuk gaat in op het verloop van de invoering van IFRS sinds de introductie van de eerste standaarden door de IASB. Paragraaf 4.1 bespreekt de verschillen tussen de adoptie van IFRS en convergentie met IFRS. Paragraaf 4.2 gaat in op de effecten van verplichte adoptie van IFRS en bespreekt kort de mogelijkheid tot vrijwillige adoptie bij niet beursgenoteerde bedrijven.

§4.1 – Adoptie versus convergentie

De termen adoptie en convergentie worden met betrekking tot IFRS veelvuldig door elkaar gebruikt. Er bestaan echter verschillen tussen deze twee begrippen: adoptie van IFRS houdt in dat het land volledig in overeenstemming handelt met de standaarden van de IASB. Er kan in dit geval niet teruggerepen worden op GAAP wanneer bepaalde aspecten van IFRS als nadelig worden beschouwd. Convergentie met IFRS houdt een samenwerking in tussen de IASB en de instelling voor accountingstandaarden van een specifiek land om de kwaliteit van de standaarden over tijd te verbeteren. In dit geval is er afwijking van de regels van IFRS mogelijk. Convergentie maakt adoptie op termijn simpeler en goedkoper (Batra, 2018). Hans Hoogervorst (2014), voorzitter van de IASB, stelt in zijn toespraak dat de adoptie van IFRS van belang is voor de toekomst, omdat convergentie te veel instabiliteit vertoont om als middel te worden gebruikt tot een enkele set van globale accounting standaarden te komen. In 2002 werd door de IASB en FASB de 'Norwalk Agreement' gesloten. Deze overeenkomst houdt in dat zowel de FASB als de IASB de bestaande standaarden zo snel mogelijk willen laten congrueren en de toekomstige standaarden ook te congrueren moeten zijn. Op korte termijn moesten enkele belangrijke individuele verschillen tussen US GAAP en IFRS worden opgelost, wat duidt op de wil van beide partijen om te convergeren (FASB, 2002).

Nair, Jhala & Jain (2013) onderzoeken in hun artikel de houding, de subjectieve norm, de waargenomen gedragscontrole en de intentie met betrekking tot IFRS van accountants uit India. Dit onderzoek is uitgevoerd door de eerder genoemde accountants een enquête in te laten vullen en hier door middel van random sampling een onderzoeksgroep uit te halen. De demografische factoren die van belang zijn in deze enquête zijn geslacht, leeftijd, hoogst genoten opleiding, aantal jaren aan professionele ervaring als accountant, soort bedrijf en positie binnen dit bedrijf. In dit artikel wordt geconcludeerd dat IFRS volgens de testgroep een positieve invloed heeft op Indiase bedrijven en de Indiase economie als geheel. Volgens hen moeten bedrijven IFRS zo vroeg mogelijk overgaan tot de adoptie van IFRS en tegelijkertijd investeren in de benodigde training om IFRS consequent toe te kunnen passen.

Een zelfde soort onderzoek wordt door Kiliç, Uyar & Ataman (2014) opgezet in Turkije. Zij kijken naar de perceptie, de bereidheid, het informatieniveau en het bewustzijn van accounting professionals richting IFRS voor 'Small and Medium-sized Entities' (SMEs). De resultaten van dit onderzoek tonen dat het gros van de accounting professionals zich sterk bewust zijn van het adoptieproces van IFRS voor SMEs. Tevens zijn deze professionals optimistisch over het proces en wonen zij regelmatig trainingen bij over IFRS. Het informatieniveau van de accounting professionals is echter matig en hoewel het overgrote deel voorbereidingen heeft getroffen richting het adoptieproces, is dit niet voor iedereen het geval. Vergelijkbaarheid, betrouwbaarheid, transparantie en begrijpelijkheid worden genoemd als positieve invloeden van IFRS voor SMEs. Hier tegenover staan het gebrek aan training voor de huidige accountants en de relatief hoge kosten van adoptie.

Lin, Riccardi & Wang (2017) erkennen de verschillen tussen adoptie en convergentie in hun paper en onderzoeken het effect van beiden op de vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving. De convergentie die in deze paper wordt besproken is die tussen IFRS en US GAAP. Zij concluderen dat zowel adoptie als convergentie de vergelijkbaarheid verbetert. Echter wordt aangegeven dat adoptie van IFRS niet consistent zorgt voor een significante toename in vergelijkbaarheid boven het niveau dat bereikt wordt door convergentie. Er moet ook worden gewezen op het feit dat dit onderzoek gebaseerd is op Duitse bedrijven. Een onderzoek in de Verenigde Staten over volledige adoptie van IFRS of sterke convergentie tussen IFRS en US GAAP kan andere resultaten vertonen.

Hail, Leuz & Wysocki (2010) bekijken twee visies met betrekking tot de adoptie en convergentie van IFRS. De eerste visie stelt dat de verschillen tussen US GAAP en IFRS tegenwoordig klein zijn en dat beide standaarden dezelfde onderliggende filosofie omarmen. De Verenigde Staten behoort zelfs tot de groep landen waarbij de minste verschillen tussen IFRS en de lokale GAAP worden geconstateerd. In de loop van de jaren heeft dus al een significante vorm van convergentie plaatsgevonden. De andere visie stelt dat de adoptie van IFRS grote verandering op het gebied van rapportage met zich meebrengt en tot een lagere rapportagekwaliteit zal leiden in de Verenigde Staten. De grote en belangrijke verschillen tussen IFRS en US GAAP zouden blijven bestaan. Tevens zou er meer ruimte zijn voor winststuring onder IFRS, omdat er minder begeleiding is dan onder GAAP.

De George, Ferguson & Spear (2013) baseren hun onderzoek op de vraag welke kosten de adoptie van IFRS met zich meebrengt. Zij maken gebruik van data verstrekt door alle beursgenoteerde Australische bedrijven en kijken in het bijzonder naar de gemaakte auditkosten

in de overgangperiode. Uit deze data blijkt dat sprake is van een abnormale groei in auditkosten van meer dan acht procent. Deze kosten zijn gerelateerd aan de adoptie van IFRS. Uit verdere analyse komt naar voren dat vooral kleinere bedrijven relatief hogere auditkosten hebben.

§4.2 – Verplichte en vrijwillige adoptie

Zoals eerder beschreven in het theoretisch raamwerk is de adoptie van IFRS voor beursgenoteerde bedrijven in de Europese Unie verplicht sinds 2005. Het vervolg van deze paragraaf zal de effecten in kaart brengen die gepaard gaan met de verplichting tot adoptie van IFRS. Tevens wordt kort gekeken naar vrijwillige adoptie voor niet beursgenoteerde bedrijven.

§4.2.1 – Verplichte adoptie

Ten eerste wordt gekeken naar het effect van verplichte adoptie op de winststuring door bedrijven. Zéghal, Chtourou & Sellami (2011) onderzoeken winststuring onder Franse bedrijven in de periode 2003-2006. De resultaten van hun onderzoek leiden tot de conclusie dat door het verplicht adopteren van IFRS het gebruik van dubieuze voorzieningen is afgenomen. Dit kan wijzen op een afname van winststuring na de komst van IFRS. Deze daling is met name te merken voor bedrijven met gemeenschappelijke interne doelen en bedrijven die sterk afhankelijk zijn van buitenlandse financiële markten. Dit onderzoek kan worden gekoppeld aan een eerder onderzoek van Jeanjean & Stolowy (2008) naar het verband tussen IFRS adoptie en winststuring. In dit artikel wordt naast Frankrijk gekeken naar data uit Australië en het Verenigd Koninkrijk. In contrast met de conclusie uit het eerder besproken artikel wordt hier geconcludeerd dat geen sprake is van een afname in winststuring in Australië en het Verenigd Koninkrijk en zelfs een toename in Frankrijk. Doukakis (2014) focust zijn onderzoek ook op de relatie tussen verplichte adoptie van IFRS en winststuring. In dit artikel wordt in het bijzonder gekeken naar de verschillende effecten tussen AM en REM. Uit zijn resultaten concludeert hij dat er geen significante invloed bestaat van de invoering van IFRS op AM en REM. Hier wordt aan de conclusie toegevoegd dat het effect van motieven binnen het bedrijf om winsten te sturen een grotere rol spelen dan de invoering van IFRS.

Een studie van Ahmed, Neel & Wang (2013) gaat in op de vraag of de verplichte adoptie van IFRS de algemene accountingkwaliteit verbetert. Dit wordt bestudeerd aan de hand van drie kwaliteitsstandaarden: inkomstenvereffening, de tijdigheid van het erkennen van verliezen en mate van winststuring om een bepaald doel te behalen of verbeteren. In dit artikel stellen de onderzoekers dat de accountingkwaliteit niet alleen afhankelijk is van de gekozen

accountingstandaard. De economische omgeving, het bedrijfsmodel en de motieven van managers kunnen ook de oorzaak zijn van eventuele veranderingen in de kwaliteit. In de resultaten van dit onderzoek wordt bewijs gevonden dat er na de invoering van IFRS in 2005 sprake is van een significante stijging van inkomstenvereffening en een significante daling met betrekking tot het tijdelijk erkennen van verliezen. Er wordt geen effect gevonden bij de mate van winststuring voor het behalen of verbeteren van doelen. Over het geheel concluderen de onderzoekers dat de accountingkwaliteit achteruit is gegaan na de invoering van IFRS.

Zéghal, Chtourou & Fourati (2012) doen in hun artikel onderzoek naar de effecten op de accountingkwaliteit. In het bijzonder wordt gekeken naar winststuring, tijdigheid, conditioneel conservatisme en waarde relevantie van de gerapporteerde cijfers. Conservatisme wordt gedefinieerd als het vermogen van de winsten om economische verliezen te reflecteren tegen de economische winsten. In tegenstelling tot de eerdere onderzoeken, concluderen de schrijvers in dit geval dat er wel sprake is van een lichte toename in de accountingkwaliteit na de adoptie van IFRS.

Sun, Cahan & Emanuel (2011) proberen het effect op de accountingkwaliteit te achterhalen van IFRS adoptie op bedrijven in de Verenigde Staten aan de hand van buitenlandse bedrijven die tevens op de Amerikaanse beurs staan genoteerd. Deze buitenlandse bedrijven komen uit landen waar IFRS verplicht is ingevoerd in 2005. Wederom wordt gekeken naar het tijdig erkennen van verliezen. Echter wordt ook gekeken naar de factoren dubieuze voorzieningen, kleine positieve winsten, winstconsequentie en de lange termijn Earnings Response Coefficient (ERC). De ERC beschrijft de relatie tussen het rendement van een bedrijf op het eigen vermogen en een onverwachte winstaankondiging. Wanneer informatie naar buiten wordt gebracht dat er onverwacht hoge winsten zijn gerealiseerd, kan een massale inkoop van aandelen ontstaan. Een aankondiging van lage winsten leidt omgekeerd tot een massale verkoop. De onderzoekers vinden geen effect van de adoptie van IFRS op de dubieuze voorzieningen, het tijdig erkennen van winsten en de ERC. Wel wordt een verbetering gevonden met betrekking tot de accountingkwaliteit bij de factoren kleine positieve winsten en winstconsequentie. Het positieve effect van deze laatste twee factoren wordt als zodanig belangrijk beschouwd, dat volgens de onderzoekers de conclusie van een algemene stijging van de accountingkwaliteit kan worden getrokken.

Het artikel van Callao, Jarne & Laínez (2007) wordt ook in het rijtje onderzoeken geschaard dat ingaat op de factor accountingkwaliteit. In het bijzonder gaat dit artikel in op het effect op de vergelijkbaarheid en relevantie van de externe financiële verslaggeving in Spanje. Zoals eerder

besproken zijn dit twee kernfactoren voor het beoordelen van de kwaliteit van de externe verslaggeving. De gevonden resultaten laten zien dat lokale vergelijkbaarheid na de invoering van IFRS is verslechterd. Dit wordt toegeschreven aan het naast elkaar bestaan van lokale accountingstandaarden en IFRS in hetzelfde land. Hoewel er geen verbetering blijkt te zijn in de relevantie en gebruikswaarde van de externe verslaggeving, stellen de onderzoekers dat dit op de middellange tot lange termijn kan worden bereikt.

Tot slot wordt in deze subparagraaf het artikel van Byard, Li & Yu (2011) besproken. Zij onderzoeken het effect van verplichte adoptie van IFRS op de informatie-omgeving van financieel analisten in de Europese Unie. Dit onderzoeken zij aan de hand van de factoren absolute voorspellingsfouten, voorspellingsdispersie en het aantal analisten dat een bepaald bedrijf volgt. De voorspellingsdispersie betreft de kwestie dat analisten voorspellingen subjectief beschouwen en op deze manier anders kunnen beoordelen. Deze factoren worden in tegenstelling tot andere factoren die gerelateerd zijn aan de informatie-omgeving als meest relevant beschouwd ten opzichte van de verplichte adoptie van IFRS. De absolute voorspellingsfouten en voorspellingsdispersie nemen volgens de resultaten af in landen waar sprake is van een streng handhavingsregime en waar de lokale accountingstandaarden relatie het meest verschillen. De informatie-omgeving verbetert volgens de conclusie enkel wanneer de verandering naar IFRS streng wordt gehandhaafd.

§4.2.2 – Vrijwillige adoptie

Het vrijwillig adopteren van IFRS wordt voornamelijk gedreven door de factoren bedrijfsgrootte, internationale blootstelling en het type auditor. Dit wijst de studie van Şenyiğit (2014) uit waarin onderzoek wordt gedaan naar de drijfveren van Turkse beursgenoteerde bedrijven om vrijwillig IFRS te gebruiken voor de verslaggeving. Barth et al. (2018) gaan verder in op vrijwillige adoptie door te kijken naar het effect op de vergelijkbaarheid en de voordelen op de kapitaalmarkt. Bedrijven die vrijwillig IFRS hebben geadopteerd worden vergeleken met bedrijven uit dezelfde sector en met dezelfde grootte. Er wordt geconcludeerd dat vrijwillige adoptie de onderlinge vergelijkbaarheid met bedrijven die IFRS verplicht hebben geadopteerd doet toenemen. Tevens worden voordelen als betere liquiditeit, een hoger omzetdeel in de sector en een verbetering van de bedrijfsspecifieke informatie genoemd bij vrijwillige adoptie. Bedrijven uit de Verenigde Staten zijn buiten dit onderzoek gelaten, omdat deze niet mogen overgaan tot vrijwillige adoptie.

§4.3 – Samenvatting

Dit hoofdstuk tracht de volgende deelvraag te beantwoorden: *wat is het verschil tussen adoptie en convergentie, en wat is het effect van verplichte adoptie?* De besproken literatuur analyseert de verschillen tussen adoptie en convergentie. De meningen over het toepassen van adoptie dan wel convergentie zijn in de literatuur verdeeld. Ook over het effect van verplichte adoptie van IFRS op de externe verslaggeving bestaat onenigheid.

Hoofdstuk 5 – Vestigingsplaats, bedrijfsgrootte & sector

Harmonisatie binnen de accountingwereld wordt bereikt wanneer alle bedrijven die in dezelfde omstandigheden opereren, zelfde transacties gelijk behandelen (Jaafar & McLeay, 2007). Deze paragraaf analyseert het effect van de factoren vestigingsplaats, bedrijfsgrootte en sector op de externe verslaggeving.

§5.1 – Vestigingsplaats

Volgens Nobes (1998) bestaan er twee financiële accountingsystemen waar elk land in kan worden ingedeeld. Deze systemen zijn het Angelsaksische model (AM) en het Europees-continentele model (ECM). Landen met aandelenmarkten die sterk gericht zijn op het buitenland vallen over het algemeen onder het AM en landen met een relatief zwakke aandelenmarkten vallen onder het ECM.

Callao et al. (2010) wijzen op het bestaan van de verschillende accountingsystemen in Europa. Hun onderzoek focust zich op de relevantie van financiële informatie onder IFRS en zij vergelijken dit met de situatie onder de lokale GAAP. De gekozen landen voor dit onderzoek zijn het Verenigd Koninkrijk en Spanje, omdat deze landen bekend staan om het gebruiken van de verschillende systemen. Het Verenigd Koninkrijk is een aanhanger van het Angelsaksische model en Spanje van het Europees-continentele model. De resultaten van dit onderzoek wijzen uit dat de adoptie van IFRS voor beide landen een significante kwantitatieve impact laat zien. Echter in tegenstelling tot de verwachting dat deze impact het grootst zou zijn in Spanje, is dit het geval voor het Verenigd Koninkrijk. De verwachting van de onderzoekers was gebaseerd op het feit dat IFRS relatief minder verschilt van het Angelsaksische model dan van het Europees-continentele model en dus had voor het land dat het laatstgenoemde model hanteert een grotere impact te zien moeten zijn. Een mogelijke uitleg voor dit verschil kan worden gekoppeld aan het onderzoek van Byard, Li & Yu (2011) dat is besproken in paragraaf 4.2.1. Landen waar sprake is van een sterk handhavingsregime vertonen een groter effect bij de adoptie van IFRS dan landen waar een zwak handhavingsregime bestaat. Callao et al. (2010) benadrukken dan ook het feit dat Spanje een relatief zwak handhavingsregime heeft en het Verenigd Koninkrijk een sterk handhavingsregime. Houque et al. (2012) doen bevindingen over de winstkwaliteit van zesenveertig landen verdeeld over de wereld. IFRS adoptie alleen heeft volgens hen an sich geen effect op de winstkwaliteit van een land. Er is echter wel sprake van een toename van de winstkwaliteit in de landen waar investeerders beter worden beschermd. Uit deze onderzoeken

blijkt dat het regime in het vestigingsland een grote rol speelt in de effectiviteit van de invoering van IFRS.

Verschillende artikelen doen onderzoek naar de adoptie van internationale standaarden in ontwikkelingslanden. Zeghal & Mhedhbi (2006) beogen de factoren te identificeren die de adoptie van IAS door ontwikkelingslanden kunnen verklaren. De factoren waar zij zich op focussen zijn economische groei, niveau van educatie, de mate van economische openheid, culturele invloed in een groep landen en het bestaan van een kapitaalmarkt. Voor de factoren economische groei en economische openheid wordt geen significant effect gevonden in een sample van vierenzestig ontwikkelingslanden. De overige factoren vertonen wel een positief significant effect met de adoptie van IAS. Ontwikkelingslanden met een hoge mate van geletterdheid, die een kapitaalmarkt hebben en die behoren tot een Anglo-Amerikaanse cultuur zijn het meest gewillig tegenover de invoer van IAS standaarden in het land. Vooral het effect van de aanwezigheid van een kapitaalmarkt is groot, wat duidt op het belang van een hoge kwaliteit aan accountingstandaarden voor de ontwikkeling van beursgenoteerde bedrijven in ontwikkelingslanden.

Tyrrall, Woodward & Rakhimbekova (2007) behandelen de vraag of IFRS-adoptie geschikt en relevant is voor opkomende economieën. Zij kiezen voor het land Kazachstan als opkomende economie voor dit onderzoek. Volgens de geïnterviewden maakt de adoptie van IFRS het makkelijker voor buitenlandse bedrijven om te voldoen aan de vereisten van financiële rapportage en wordt het aantrekkelijker om te investeren in het land. Ook een verbeterde transparantie zou zorgen voor meer mogelijke investeerders. Hoewel de adoptie van IFRS volgens de onderzoekers moet leiden tot een verbetering voor het opkomende land, is het mogelijk dat dit nog een lange periode kan duren door de verschillende fases waarin ontwikkelingslanden en ontwikkelde landen zich bevinden. De relevantie van IFRS zal toenemen als de economische ontwikkeling van het opkomende land zich doorzet. De discussie over lokale GAAP voor opkomende economische landen blijft echter wel aanwezig, omdat de adoptie van IFRS langzaam en moeizaam verloopt.

Een interessant land om mee te nemen in de analyse van de factor vestigingsplaats is Zuid-Afrika. Dit land heeft net als de landen in de Europese Unie beursgenoteerde bedrijven verplicht om vanaf 2005 gebruik te maken van IFRS bij de financiële verslaggeving. Zuid-Afrika is hiermee een trendsetter in zijn omgeving. Ames (2013) onderzoekt de accountingkwaliteit in Zuid-Afrika na de invoering van IFRS. Accountingkwaliteit wordt beoordeeld aan de hand van de mate van winststuring en de waarde relevantie. Naar aanleiding van de resultaten wordt

geconcludeerd dat er geen significante verandering te vinden is voor de mate van winststuring en dus de winstkwaliteit. De waarde relevantie neemt voor sommige posten toe en sommige posten af, dus ook hier is geen eenzijdig antwoord over te geven.

Een onderzoek van Elbannan (2011) geeft ook niet genoeg bewijs voor een significante daling in de winststuring van Egyptische bedrijven na de invoering van IAS standaarden. Echter wordt in eenzelfde soort onderzoeken van Zhou, Xiong & Ganguli (2009), Morais & Curto (2008) en Iatridis (2008) naar winststuring in respectievelijk China, Portugal en het Verenigd Koninkrijk aangetoond dat er na de invoering van IFRS wel sprake is een daling in de mate van winststuring en een stijging van de winstkwaliteit. Hieruit kan weer geconcludeerd worden dat in relatief ontwikkelde landen het effect na de invoering van IFRS op de accountingkwaliteit sterker is dan in minder ontwikkelde landen.

§5.2 – Bedrijfs grootte

Het gros van de genoemde artikelen focust zich op de relatief grote bedrijven om tot conclusies te komen, maar het is van belang ook de kleinere bedrijven mee te nemen in de analyse. Hagerman & Zmijewski (1979) beredeneerden al dat grote bedrijven andere belangen hebben dan kleinere bedrijven bij het kiezen van een bepaalde accountingstandaard. Nobes & Perramon (2013) erkennen aan de hand van eerdere literatuur dat het land van vestiging sterk gerelateerd is met het beleid dat een bedrijf voert. Zij dragen met hun artikel bij aan deze literatuur door onderzoek te doen naar het bedrijfsbeleid bij kleine bedrijven in Australië, Frankrijk, Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk aan de hand van IFRS. Hiermee willen zij de argumenten dat de effecten van IFRS voor alle bedrijven in een land gelijk zijn verleggen, door te beweren dat het accountingbeleid van kleine bedrijven verschilt van dat van grote bedrijven in een land en dat deze verschillen groter zijn tussen landen dan bij grote bedrijven. Door middel van het vergelijken van beleidspunten van kleine en grote bedrijven is bewijs gevonden voor een significant verschil bij de meeste beleidspunten. Dit kan geweid worden aan het idee dat kleinere bedrijven minder geïnteresseerd zijn in de internationale gebruikers van de financiële jaarrekening. Daarbij is gevonden dat de kleinere bedrijven minder gebruik maken van de grotere auditbedrijven en dat in twee van de drie landen waar de Engelse taal geen moedertaal is (e.g. Frankrijk en Spanje) minder vaak een Engelse vertaling werd aangeleverd.

Van Wyk & Rossouw (2009) onderzoeken de problemen die de invoering van IFRS met zich mee brengt voor SMEs in Zuid-Afrika. De resultaten zijn gebaseerd op de inbreng van 242 respondenten die werkzaam zijn in de accountingsector. Aan hen zijn vragen gesteld over de

'International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities' (IFRS for SMEs). Dit format kan door SMEs als richtlijn worden gebruikt voor de toepassing van IFRS. Het format doet aanbevelingen voor de behandeling van verschillende transacties en elimineert onderdelen van IFRS die niet van toepassing zijn voor SMEs. Uit de antwoorden van de respondenten blijkt echter dat er geen eensgezindheid is over het wegnemen van lasten door IFRS for SMEs. Het format zou volgens hen verder gesimplificeerd kunnen worden, ondanks de goede richting die met de invoering is ingeslagen. Omdat het format geen rekening houdt met de onderlinge verschillen tussen middelgrote en kleine entiteiten, is het voor de laatstgenoemde groep tot op heden niet genoeg geschikt voor gebruik.

Carcello & Nagy (2004) kijken in hun onderzoek vanuit het oog van het auditbedrijf. Zij onderzoeken het effect van de grootte van de cliënt op de relatie tussen auditors die zijn gespecialiseerd op een bepaalde sector en fraude in de financiële rapportage. Sectorspecialisatie zou volgens de auditbedrijven zelf moeten zorgen voor een hogere kwaliteit van het afgeleverde werk. De grootte van de cliënt zou samenhangen met de onderhandelingskracht die deze cliënt heeft om auditors makkelijker over te halen om over te gaan tot 'agressive accounting'. In het geval van agressive accounting worden onder andere grijze gebieden en schattingen zo optimistisch mogelijk weergegeven naar het profijt van de cliënt. Naar de verwachtingen van de onderzoekers wordt gevonden dat er een negatieve relatie bestaat tussen de mate van specialisatie van de auditors en het fraudeniveau in de financiële verslaggeving. De cliëntgrootte speelt een significante rol in deze relatie; het effect is zwakker voor grotere cliënten dan voor relatief kleinere cliënten.

§5.3 – Sector

De factor met relatief het minste effect op de externe verslaggeving is de sector waarin het bedrijf opereert. Kvaal & Nobes (2010) trekken het bestaan van een effect op de externe verslaggeving zelfs in twijfel. Aan de hand van de methode voor voorraadwaardering stellen zij dat wanneer in een bepaalde sector een bepaalde methode van voorraadwaardering gebruikelijk is en deze sector dominant is in dit land, de methode ook bovengemiddeld aanwezig zal zijn. Het effect van het land van vestiging is echter zo groot dat de sectorverschillen nauwelijks waar te nemen en uit te leggen zijn.

Barton (1999) kijkt naar het verschil tussen de private en publieke sector met betrekking tot de externe verslaggeving en stelt dat het idee van de Public Sector Accounting Standards Board (PSASB) is dat beide sectoren gelijke doelen hebben bij de verstrekking van financiële

informatie. De auteur beweert dat dit niet het geval is en dat de accountingstandaarden die door de private sector worden gehanteerd, niet in de publieke sector kunnen worden toegepast. De standaarden van de private sector zijn volgens hem niet van dergelijke kwaliteit om te voldoen aan de kwalitatieve voorwaarden van het nut van financiële informatie binnen de publieke sector, namelijk relevantie, betrouwbaarheid en begrijpelijkheid.

§5.4 – Samenvatting

Dit hoofdstuk zoekt een antwoord op de volgende deelvraag: *welke invloed hebben de factoren vestigingsplaats, bedrijfsgrootte en sector op de externe verslaggeving?* Uit de analyse blijkt dat de invloed van het land van vestiging op de externe verslaggeving van bedrijven het grootst is vergeleken met de factoren bedrijfsgrootte en sector. Het bestaan van een sectoreffect wordt zelfs geheel in twijfel getrokken.

Hoofdstuk 6 – IFRS, NL GAAP & US GAAP

Dit hoofdstuk analyseert de verschillen die bestaan voor de voorzieningen op de balans onder IFRS, NL GAAP en US GAAP. Deze balanspost wordt geanalyseerd omdat winststuring geregeld plaatsvindt door middel van de voorzieningen. Tevens analyseert dit hoofdstuk de verschillen tussen IFRS 15 en de regelgeving onder NL GAAP en US GAAP die met deze nieuwe standaard van IFRS vergeleken kan worden. Onder de drie accountingstandaarden bestaan zowel subtiele als grotere verschillen. Deze analyse focust zich alleen op de verschillen en overeenkomsten in grote lijnen.

§6.1 Voorzieningen

IAS 37.10 en RJ 940 stellen dat een voorziening een onderdeel is van het vreemd vermogen waarvan de omvang of het moment van afwikkeling onzeker is (Böhmer, Hoogendoorn, & Kruit, 2016). Van deze onzekerheid kan door managers gebruik worden gemaakt bij eventuele winststuring. Voor het opnemen van een voorziening moet aan twee criteria worden voldaan: (1) Er moet sprake zijn van een in rechte afdwingbare verplichting of een feitelijke verplichting. Een in rechte afdwingbare verplichting vloeit voort uit een overeenkomst of een verplichting naar aanleiding van een wet. Een feitelijke verplichting vloeit voort uit de handelingen van een rechtspersoon, ofwel wanneer de afwikkeling van de verplichting niet in rechte kan worden afgedwongen en er voor de rechtspersoon geen reëel alternatief bestaat om aan de verplichting te voldoen. De nadruk bij een feitelijke verplichting ligt op de verwachting die de rechtspersoon heeft gecreëerd bij een derde partij. (2) Voor IFRS, NL GAAP en US GAAP is het van belang dat het waarschijnlijk is dat er een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en deze uitstroom betrouwbaar kan worden geschat. Een relevante gelijkens tussen de drie standaarden is dat er geen voorziening mag worden getroffen voor verwachte toekomstige verliezen uit operationele activiteiten.

Voorzieningen zijn voor bedrijven een belangrijke post bij het toepassen van winststuring. Dit komt omdat het vormen van deze post geen deel uitmaakt van de reële transacties van het bedrijf, maar worden gezien als administratieve transacties. Bij administratieve transacties gelden zijn meer subjectieve factoren in het spel die het uiteindelijke bedrag bepalen, waar bij reële transacties meer objectieve factoren een rol spelen. Laatstgenoemde zijn dus lastiger te reguleren door het bedrijf zonder dat dit opvalt (Lybaert, Jans & Orens, 2015).

§6.1.1 - Waardering van voorzieningen

Eerst wordt gekeken naar de manieren van waardering voor bepaalde vormen van voorzieningen. Over het algemeen wordt een voorziening onder IFRS gewaardeerd tegen de best mogelijke schatting van de verwachte uitstroom. Als de voorziening bestaat uit een groot aantal verschillende onderdelen wordt de verplichting gewaardeerd tegen de verwachte waarde. Wanneer sprake is van een groot aantal gelijksoortige verplichtingen waarbij elke waarde even waarschijnlijk is, wordt de voorziening gewaardeerd tegen het gewogen gemiddelde van de reeks. De beste schatting voor een enkele verplichting is de meest waarschijnlijke uitkomst. Echter wanneer overige uitkomsten gezamenlijk overwegend tot een hoger of lager bedrag leiden dan de uitkomst met de hoogste waarschijnlijkheid, wordt de voorziening naar boven dan wel naar beneden bijgesteld. Herbeoordeling van de voorzieningen vindt plaats bij elke rapportage datum op basis van de beste schatting en voor veranderingen in de rente (Ernst & Young, US GAAP versus IFRS, 2016).

De waardering voor de voorzieningen verloopt aan de hand van NL GAAP gelijk aan die van IFRS. Voor US GAAP is er echter wel een aantal verschillen met de genoemde waarderingsvormen. Een voorziening wordt onder US GAAP gewaardeerd tegen een redelijke schatting. In sommige gevallen wordt een voorziening gewaardeerd tegen de fair value. Bij een groot aantal gelijksoortige verplichtingen wordt de voorziening eveneens gewaardeerd tegen de verwachte waarde, maar in het geval dat geen uitkomst waarschijnlijker is dan de andere, wordt de voorziening gewaardeerd tegen het laagste bedrag in de reeks. Onder US GAAP wordt ook geen rekening gehouden met de bijstelling van de voorziening in het geval van een gezamenlijk overwegend hoger of lager bedrag (KPMG, IFRS compared to US GAAP, 2017).

§6.1.2 – Verdiscontering van voorzieningen

Voorzieningen worden onder IFRS verdisconteerd als sprake is van een materieel effect. Hierbij speelt de tijdwaarde van geld een belangrijke rol. De voorzieningen moeten de waarde van de verplichtingen over tijd accuraat weergeven. In dit geval moet een verdisconteringsvoet worden gebruikt die de marktbeoordeling van de tijdwaarde van geld en de specifieke risico's van de schuld duidelijk reflecteren. Onder US GAAP mag een voorziening alleen worden verdisconteerd wanneer de waarde van de verplichting en de timing van de betaling vast staan of betrouwbaar kunnen worden bepaald, of wanneer de verplichting tegen fair value is gewaardeerd. Voor de verdisconteringsvoet moet in dit geval ook naar de tijdwaarde van geld en de specifieke risico's van de schuld worden gekeken, maar de verdisconteringsvoet zelf kan afwijken van die onder

IFRS (Ernst & Young, US GAAP versus IFRS, 2016). Onder NL GAAP is het verdisconteren van de voorzieningen niet verplicht. Bedrijven worden hier vrijgelaten in hun keuze. Zij moeten hun keuze in dit geval wel toelichten (KPMG, IFRS compared to Dutch GAAP, 2017).

§6.1.3 – Herstructureringskosten

Ook wordt gekeken naar de verschillen bij het treffen van een voorziening voor herstructureringskosten. Onder IFRS wordt er pas een voorziening getroffen wanneer er een formeel plan is opgesteld en de details zijn verstrekt aan de partijen die worden beïnvloed door de herstructurering. Normaliter is dit ook het geval voor US GAAP, behalve wanneer sprake is van een 'post-employment benefit plan' of een contractuele overeenkomst die af kan wijken van IFRS in sommige opzichten (Ernst & Young, US GAAP versus IFRS, 2016). Onder NL GAAP is ook sprake van een formeel plan en verstrekking van details aan de betrokken partijen. Hier kan echter sprake zijn van een bekendmaking na balansdatum. Het plan moet echter wel worden verstrekt voor het opstellen van de financiële verslaggeving (KPMG, IFRS compared to Dutch GAAP, 2017).

§6.1.4 – Groot onderhoud

Tot slot wordt gekeken naar het vormen van een voorziening voor groot onderhoud. Onder NL GAAP is het verwerken van groot onderhoud mogelijk onder verschillende manieren, waaronder het vormen van een voorziening. De toevoegingen aan de voorziening worden bepaald aan de hand van de schatting van het bedrag aan groot onderhoud en de periode die tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud verloopt. IFRS erkent de methode van het creëren van een voorziening voor groot onderhoud niet. Hier wordt het groot onderhoud geactiveerd onder de componentenbenadering en vervolgens per periode afgeschreven.

§6.2 – Vergelijking IFRS 15

Voor de vergelijking met IFRS zal bij US GAAP gekeken worden naar Topic 606: Revenue From Contracts With Customers. Dit onderdeel is effectief voor bedrijven die US GAAP hanteren vanaf 15 december 2017 voor publieke bedrijven en vanaf 15 december 2018 voor overige entiteiten. Topic 606 en IFRS 15 hanteren in grote lijnen eenzelfde vorm van 'revenue recognition'. Zoals beschreven in hoofdstuk 2 is onder IFRS 15 sprake van een vijfdelig stappenplan en ditzelfde stappenplan is terug te vinden in Topic 606 (KPMG, IFRS compared to US GAAP, 2017). Opbrengsten worden erkend wanneer aan de contractvoorwaarden zijn voldaan (stap 5). Subtiele verschillen bestaan tussen beide standaarden, maar deze zijn niet

relevant om mee te nemen in de analyse. Hier is dus sprake van convergentie tussen IFRS en US GAAP.

De basisprincipes van IFRS en NL GAAP zijn gelijk. Opbrengsten worden erkend voor de verkoop van goederen wanneer de economische risico's en de voordelen van eigenaarschap zijn overgedragen aan de koper. De opbrengsten uit diensten worden erkend in de periode dat deze diensten zijn uitgevoerd. Wanneer de opbrengst uit verschillende onderdelen bestaat, wordt deze ook verantwoord naar onderdeel.

Grote verschillen tussen IFRS en NL GAAP zijn wel aanwezig met betrekking tot 'revenue recognition'. Waar het bij IFRS 15 draait om het vijfdelig stappenplan, baseert NL GAAP zich op de algemene principes voor verschillende transacties. NL GAAP kent geen klantcontracten voor 'revenue recognition', maar focust zich op de gebeurtenissen en transacties rondom de verkoop van de goederen. Tevens bestaan rondom 'revenue recognition' onder NL GAAP minder strenge regels en is sprake van minder richtlijnen. Opbrengsten worden gewaardeerd tegen fair value en als de fair value waarde niet betrouwbaar kan worden geschat, is het mogelijk dat opbrengsten geheel worden uitgesloten. Opbrengsten uit diensten of van constructiecontracten worden per periode erkend door middel van de 'percentage-of-completion method' (KPMG, IFRS compared to Dutch GAAP, 2017). De minder strenge regelgeving onder NL GAAP zou dan ook meer mogelijkheden tot winststuring moeten geven met betrekking tot de 'revenue recognition' dan onder IFRS.

§6.3 – Samenvatting

Dit hoofdstuk is ingegaan op de deelvraag: *welke verschillen bestaan er tussen IFRS, US GAAP en NL GAAP met betrekking tot de voorzieningen en IFRS 15?* Bij de voorzieningen is gekeken naar de verschillen bij de waardering, de verdiscontering en de herstructureringskosten. Bij de erkenning van opbrengsten is IFRS 15 vergeleken met Topic 606 van US GAAP en gelijke regelgeving onder NL GAAP. Hier is te zien dat convergentie bestaat tussen US GAAP en IFRS. NL GAAP wijkt echter af van IFRS op dit gebied en is minder streng in de regelgeving, wat kansen biedt voor winststuring door bedrijven.

Hoofdstuk 7 – Empirisch onderzoek

Dit hoofdstuk analyseert en vergelijkt de financiële balansen van vier Nederlandse beursgenoteerde bedrijven. Paragraaf 7.1 zet de relevante cijfers uiteen van de bedrijven Boskalis, Imtech, Unilever en Randstad, welke staan genoteerd op de Nederlandse beurs. Paragraaf 7.2 bespreekt op basis van de eerder besproken literatuur de gevonden waarden van de voorafgaande paragraaf. Binnen de jaarverslagen van deze bedrijven wordt naast de totale winst gekeken naar de totale voorzieningen als benchmark voor winststuring. Door de recente invoering van IFRS 15 en Topic 606 is het niet mogelijk de effecten op de balans te onderzoeken. Onder IFRS is er tevens geen sprake meer van een balans, maar is de benaming veranderd in 'Statement of Financial Position'. Omdat de verplichte invoering van IFRS voor beursgenoteerde bedrijven in Europa effectief is vanaf 2005, wordt gekeken naar de balans van de gekozen bedrijven in de periode van 2002 tot en met 2007.

§7.1 –Relevante cijfers

Deze paragraaf beperkt zich tot een korte introductie van de gekozen bedrijven gevolgd door de bijbehorende financiële cijfers uit de jaarverslagen van deze bedrijven uit de periode 2002 tot en met 2007. Na de cijfers van elk bedrijf volgt een beknopte uitleg over de inhoud van de gekozen cijfers en reden van eventuele omissie van bepaalde cijfers.

§7.1.1 – Boskalis

Koninklijke Boskalis Westminster N.V. is opgericht in 1910 en tegenwoordig één van de grootste baggerbedrijven ter wereld. Tevens focust dit bedrijf zich op het leveren van maritieme diensten. Het bedrijf opereert in 90 verschillende landen en heeft 10.700 personeelsleden in dienst. Enkele grote projecten van dit bedrijf waren de uitbreiding van het Suezkanaal en de constructie van de Açú haven in Rio de Janeiro (Boskalis, 2018). Tabel 2 geeft de financiële cijfers uit de jaarverslagen van 2002 tot en met 2007 weer.

Informatie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Herstructureringsvoorzieningen			2.457	544		
Overige voorzieningen	3.245	2.706	1.815/3.106	3.995		
Langlopend				3.510	2.014	6.054
Kortlopend				1.029	795	1.113
Totale voorzieningen	3.245	2.706	4.272/5.563	4.539	2.809	7.167

Nettowinst	82.096	70.854	30.170/33.900	62.700	116.600	204.460
------------	--------	--------	---------------	--------	---------	---------

Tabel 2: Cijfers Boskalis van 2002 tot en met 2007 (Getallen x€1.000). Dubbele getallen in het jaar 2004 wijzen op het bedrag onder NL GAAP/IFRS.

In de jaren 2002 tot en met 2004 omvat de post voorzieningen op de balans onder andere een voorziening voor latente belasting, onderhoud en pensioenen. Deze worden buiten beschouwing gelaten omdat in de jaren 2005 tot en met 2007 deze voorzieningen niet meer onder de post voorzieningen vallen. De voorziening voor onderhoud vervalt omdat deze onder IFRS niet meer is toegestaan. De voorzieningen voor latente belastingen en pensioenen worden vanaf 2005 verantwoord onder de posten latente belastingen en pensioenen in tegenstelling tot de jaren ervoor. Door Boskalis wordt geen reden verschaft in het jaarverslag voor deze verandering. Vanaf 2005 worden de voorzieningen gesplitst in een langlopend en kortlopend deel, waarbij voor Boskalis geldt dat het grootste deel van de voorzieningen langlopend van aard is. In de jaren 2006 en 2007 wordt geen onderscheid meer gemaakt in de post voorzieningen, enkel wordt in de toelichting gemeld dat deze voornamelijk betrekking hebben op garantieverplichtingen en het opruimen van bodemverontreiniging.

§7.1.2 – Imtech

Royal Imtech N.V. werd opgericht in 1860 als een dienstverlenend bedrijf in de technische sector en is officieel failliet verklaard in 2015. Het faillissement werd onder andere aangevraagd nadat grote fraude werd ontdekt door het bedrijf in Duitsland in 2013. Het begin van het einde ligt echter bij het aannemen van een project in Polen, het tot dan toe grootste project in de geschiedenis van het bedrijf. Dit kwam niet van de grond door het goedkeuren van het project zonder bevestiging van financiers en bouwvergunningen (Z24/ANP, 2015). Tabel 3 geeft de financiële cijfers uit de jaarverslagen van 2002 tot en met 2007 weer.

Informatie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Garanties en claims	21.935	22.312	25.821/23.356	18.279	18.150	13.409
Herstructureringsvoorziening	30.679	6.121	1.132/2.219	1.490	1.802	619
Herstelkostenvoorziening				2.106	2.078	2.702
Langlopend				7.922	5.342	4.013
Kortlopend				13.953	16.688	12.717
Totale voorzieningen	52.614	28.433	26.953/25.575	21.785	22.030	16.730
Nettowinst	47.615	43.963	37.364/37.249	52.096	69.065	92.837

Tabel 3: Cijfers Imtech van 2002 tot en met 2007 (Getallen x€1.000). Dubbele getallen in het jaar 2004 wijzen op het bedrag onder NL GAAP/IFRS.

In de jaren 2002 tot en met 2004 omvat de post voorzieningen op de balans onder andere een voorziening voor latente belasting en pensioenen. Deze worden buiten beschouwing gelaten omdat in de jaren 2005 tot en met 2007 deze voorzieningen niet meer onder de post voorzieningen vallen. De voorzieningen voor latente belastingen en pensioenen worden vanaf 2005 verantwoord onder de posten latente belastingen en pensioenen in tegenstelling tot de jaren ervoor. Door Imtech wordt geen reden verschaft in het jaarverslag voor deze verandering. Vanaf 2005 worden de voorzieningen gesplitst in een langlopend en kortlopend deel, waarbij voor Imtech geldt dat het grootste deel van de voorzieningen kortlopend van aard is.

§7.1.3 – Randstad

Randstad Holding N.V. is opgericht in 1960 en is wereldwijd één van de grootste bedrijven in human resource diensten en uitzendwerk. Het bedrijf opereert over 4.858 vestigingen in 39 verschillende landen. Op elke vestiging werken gemiddeld 37.930 personeelsleden en elke dag is het bedrijf verantwoordelijk voor een baan voor 668.800 mensen (Randstad, 2018). Tabel 4 geeft de financiële cijfers uit de jaarverslagen van 2002 tot en met 2007 weer.

Informatie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pensioenvoorzieningen	0,5	0,6	2,6/3,5	4,4	14,7	15,6
Herstructureringsvoorzieningen	17,6	21,9	9,9	4,4	2,3	4,9
Voorziening voor personeelscompensatie			24,2	29,9	29,1	29,9
Overige voorzieningen	61,8	62,9	66,5/47	28,7	36,4	37,4
Langlopend			39	34,6	49,4	46,7
Kortlopend			45,6	32,8	33,1	41,1
Totale voorzieningen	89,9	85,4	84,6	67,4	82,5	87,8
Nettowinst	56,8	77,1	199,6/202,7	241,9	360,3	384,9

Tabel 4: Cijfers Randstad van 2002 tot en met 2007 (Getallen x€1.000.000). Dubbele getallen in het jaar 2004 wijzen op het bedrag onder NL GAAP/IFRS.

In de jaren 2002 tot en met 2004 omvat de post voorzieningen op de balans onder andere een voorziening voor latente belasting. Deze wordt buiten beschouwing gelaten omdat in de jaren 2005 tot en met 2007 deze voorziening niet meer onder de post voorzieningen valt. De voorziening voor latente belastingen wordt vanaf 2005 verantwoord onder de post latente

belastingen in tegenstelling tot de jaren ervoor. Door Randstad wordt geen reden verschaft in het jaarverslag voor deze verandering. Vanaf 2005 worden de voorzieningen gesplitst in een langlopend en kortlopend deel. Bij Randstad is er weinig verschil tussen de omvang van de langlopende en kortlopende voorzieningen.

§7.1.4 – Unilever

Unilever N.V. is opgericht in 1930 en wereldwijd één van de grootste bedrijven in fast-moving consumer goods. Het bedrijf verkoopt ongeveer 400 merken in 190 verschillende landen en per dag gebruik 2,5 miljard mensen producten van Unilever. Unilever heeft meer dan 161.000 personeelsleden en 47% van de managers binnen Unilever zijn vrouwen. De laatste jaren focust Unilever zich vooral op opkomende markten, waar 58% van de werkzaamheden liggen (Unilever, 2018). Tabel 5 geeft de financiële cijfers uit de jaarverslagen van 2002 tot en met 2007 weer.

Informatie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Herstructureringsvoorziening	633	445	710	454	492	581
Overige voorzieningen	555	426	638	885	398	302
Voorziening negatieve nettovermogenswaarde van geassocieerde maatschappij				37	34	30
Betwiste indirecte belastingen					560	691
Garanties en claims					51	55
Langlopend				732	826	694
Kortlopend				644	709	965
Totale voorzieningen	1.188	871	1.348	1.376	1.535	1.659
Nettowinst	2.129	2.762	1.876/2.941	3.975	5.015	4.136

Tabel 5: Cijfers Unilever van 2002 tot en met 2007 (Getallen x€1.000.000). Dubbele getallen in het jaar 2004 wijzen op het bedrag onder NL GAAP/IFRS.

Vanaf 2005 worden voorzieningen voor negatieve nettovermogenswaarde van een geassocieerde maatschappij, betwiste indirecte belastingen, garanties en claims weergegeven bij de uiteenzetting van de voorzieningen. Vanaf 2005 worden de voorzieningen gesplitst in een langlopend en kortlopend deel. Bij Unilever varieert de omvang van de langlopende en kortlopende voorzieningen tussen de jaren. In 2006 is een extra voorziening getroffen voor

preferente aandelen na een juridisch geschil met de aandeelhouders in 2004. Unilever beloofde een bedrag van €1.38 plus €0.16 interest te betalen ter compensatie voor preferente aandelen die in bezit waren vanaf 24 maart 2004.

§7.2 – Analyse van de cijfers

Bij de cijfers van Boskalis is een dalende trend te zien in de nettowinst in de jaren 2002 tot en met 2004. Boskalis schrijft dit in zijn jaarverslagen toe aan een relatief slechte tijd in de baggerindustrie. De baggersector trekt vanaf 2005 weer aan, wat te zien is aan de sterke groei van de nettowinst vanaf 2005. De totale voorzieningen zijn in 2002 en 2003 redelijk gelijk, waarna deze beginnen te schommelen. Dit kan samen met het feit dat de voorzieningen minder gespecificeerd worden door Boskalis betekenen dat er een vorm van winststuring wordt toegepast na de invoering van IFRS, maar dit is niet waarschijnlijk. Door het feit dat volgens het jaarverslag van Boskalis de baggermarkt juist in deze periode aantrekt en in de laatste jaren van het gebruik van NL GAAP zich in een dip bevond, is het aan de hand van de voorzieningen niet in te schatten of er sprake is van winststuring voor of na de invoering van IFRS.

Bij Imtech is sprake van een weinig variërende reeks in de nettowinst van 2002 tot en met 2004. De totale voorzieningen schommelen wel in deze periode en nemen in de periode 2005 tot en met 2007 af en blijven dan stabiel. De nettowinst neemt in deze periode juist weer veel toe. Imtech schreef dit destijds toe aan een snelle opmars van het bedrijf. De redelijk gelijke nettowinst en de schommelende voorzieningen in de periode tot 2005 samen met de toenemende nettowinst met een daling in de totale voorzieningen in de jaren na 2005 kan duiden op winststuring. Onder IFRS is het voor Imtech moeilijker geworden om voorzieningen op te bouwen om de winst in betere jaren te kunnen drukken. Dit blijkt uit het feit dat de voorzieningen voor garanties en claims en de herstructureringsvoorzieningen na de invoering van IFRS structureel lager liggen dan onder NL GAAP en de winst sterk toeneemt in de periode na de invoering van IFRS.

Uit de cijfers van Randstad is het net als bij Boskalis niet goed uit te maken of sprake is van winststuring voor of na de invoering van IFRS. In de voorzieningen is nauwelijks verandering te zien over de gehele periode van 2002 tot en met 2007. Wel verandert de vorm van publicatie in de voorzieningen vanaf 2006 zonder dat hier door Randstad een duidelijke verklaring voor wordt gegeven in de toelichting. Dit kan verwarring veroorzaken bij gebruikers van het jaarverslag. Door minder te specificeren, is het voor externe partijen lastiger de benodigde informatie te

vergaren en dit kan duiden op een poging tot maskeren van bepaalde gebeurtenissen. De nettowinst stijgt net als bij Imtech over bijna de gehele periode sterk.

Tot slot is bij Unilever te zien dat de nettowinst in de jaren vanaf 2005 hoger ligt dan in de voorgaande jaren zonder veel te fluctueren. De voorzieningen fluctueren echter wel veel tussen de verschillende jaren in de gekozen periode. Dit kan een teken zijn van winststuring door Unilever. In de jaren onder NL GAAP is het voor het bedrijf makkelijker de nettowinst te drukken, maar in de jaren sinds de invoering van IFRS is dit door middel van de voorzieningen minder uitvoerbaar. Het grote verschil in nettowinst aangegeven in 2004 tussen de berekening volgens NL GAAP en IFRS geeft hier ook informatie over weg.

Imtech en Unilever blijken in deze analyse de bedrijven waar mogelijk winststuring is toegepast in de periode 2002 tot en met 2007, waarbij het vanaf 2005 moeilijker is geworden om dit constant toe te passen. Het motief voor het sturen van de winsten lijkt in dit geval inkomstenvereffening te zijn. De nettowinsten van beide bedrijven schommelen nauwelijks in de periode tot 2005 en nemen hierna aanzienlijk toe. Door de strengere eisen voor voorzieningen onder IFRS vergeleken met NL GAAP kunnen deze bedrijven minder vrij bedragen aan de voorzieningen toevoegen of uit de voorzieningen halen naar eigen inzicht. Er zijn tevens minder mogelijkheden voor bedrijven om te kiezen tussen alternatieven voor het maken van schattingen.

§7.3 – Samenvatting

Dit hoofdstuk is ingegaan op de deelvraag: *hoe verhoudt winststuring zich in de praktijk onder Nederlandse beursgenoteerde bedrijven na de invoering van IFRS?* Na het analyseren van de jaarverslagen van Boskalis, Imtech, Randstad en Unilever over de periode 2002 tot en met 2007 zijn lichte vermoedens gevonden dat Nederlandse bedrijven door middel van de voorzieningen winststuring toepassen. In de jaren voor IFRS vereffenen deze bedrijven vermoedelijk de nettowinst door middel van het hanteren van methoden voor de voorzieningen die onder IFRS niet meer zijn toegestaan. Deze vermoedens zijn lastig hard te maken zonder vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 8 – Conclusie

In dit laatste hoofdstuk wordt een conclusie getrokken aan de hand van de antwoorden die zijn gevonden op de deelvragen van de voorafgaande hoofdstukken. De hoofdvraag van deze scriptie werd als volgt geformuleerd:

Manifesteert winststuring zich minder in de externe verslaggeving van bedrijven na de invoering van IFRS en in hoeverre speelt de introductie van IFRS 15 in het bijzonder hierin een rol?

In hoofdstuk 3 is gekeken naar de maatstaven die van belang zijn bij het beoordelen van de externe verslaggeving. Hieruit bleek dat de karakteristieken relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid als de meest geschikte maatstaven worden aangewezen in de literatuur om de externe verslaggeving te beoordelen. De betrouwbaarheid van de externe verslaggeving is op te splitsen in de karakteristieken representatieve getrouwheid, verifieerbaarheid en neutraliteit.

Hoofdstuk 4 gaat in op het verschil tussen de adoptie van IFRS en de convergentie met IFRS en de effecten van de verplichte adoptie versus de vrijwillige adoptie. Uit de literatuur blijkt dat de meningen over het toepassen van adoptie dan wel convergentie zijn verdeeld. Over het effect van verplichte adoptie tegenover vrijwillige adoptie van IFRS op de externe verslaggeving bestaat tevens onenigheid.

Hoofdstuk 5 bespreekt de factoren vestigingsplaats, bedrijfsgrootte en sector en het effect van deze factoren op de externe verslaggeving. Deze analyse wijst het belang uit van het land van vestiging wanneer er gekeken wordt naar hoe streng de regels van GAAP of IFRS worden nageleefd. Met name de kracht van het regime in het land bepaalt hoe sterk dit effect is. Bedrijfsgrootte heeft in mindere mate effect op de externe verslaggeving en het bestaan van een sectoreffect wordt zelfs in zijn geheel in twijfel getrokken binnen de literatuur.

Hoofdstuk 6 analyseert de verschillen tussen NL GAAP, US GAAP en IFRS met betrekking tot de voorzieningen en de erkenning van opbrengsten. De waardering van de voorzieningen is onder NL GAAP en IFRS gelijk, maar verschilt bij US GAAP. Bij de erkenning van opbrengsten is IFRS 15 vergeleken met Topic 606 van US GAAP en gelijke regelgeving onder NL GAAP. Hier is te zien dat convergentie bestaat tussen US GAAP en IFRS. NL GAAP is minder streng in de regelgeving betreffende de erkenning van opbrengsten, wat kansen biedt voor winststuring door bedrijven.

Tot slot wordt in hoofdstuk 7 empirisch onderzoek gedaan naar winststuring binnen vier Nederlandse beursgenoteerde bedrijven. Hiervoor is gekeken naar de voorzieningen en de nettowinst van Boskalis, Imtech, Randstad en Unilever van 2002 tot en met 2007. Over deze periode zijn lichte bewijzen gevonden dat deze Nederlandse bedrijven door middel van de voorzieningen winststuring toepassen, maar deze bewijzen zijn lastig hard te maken zonder vervolgonderzoek.

Uit de antwoorden op deze deelvragen kan geconcludeerd worden dat de invoering van IFRS wel degelijk de mogelijkheden tot winststuring voor beursgenoteerde bedrijven beperkt. Het is van belang voor IFRS om de karakteristieke relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid binnen de externe verslaggeving op hoog niveau te houden en door het inperken winststuring wordt hierin een belangrijke stap in de goede richting gezet. Echter speelt het land van vestiging een rol in de naleving van IFRS, waardoor binnen landen de mate van winststuring kan schommelen. In mindere mate speelt ook de bedrijfsgrootte een rol, omdat grotere bedrijven andere doelen kunnen hebben dan kleinere bedrijven. De introductie van IFRS 15 is een stap richting convergentie met US GAAP, waar Topic 606 van kracht is. Duidelijk is dat IFRS 15 en Topic 606 winststuring verder willen bemoeilijken door bedrijven minder vrij te laten in de erkenning van opbrengsten. Onder Nederlandse bedrijven zijn lichte bewijzen gevonden dat er voor de invoering van IFRS winststuring werd toegepast en dat dit na de invoering van IFRS voor bedrijven bemoeilijkt is.

Dit onderzoek is echter onderhevig aan enkele tekortkomingen. Zoals eerder aangegeven is het door de recente invoering van IFRS 15 niet mogelijk de financiële cijfers van bedrijven te analyseren om een definitieve conclusie te trekken over het effect van deze nieuwe standaard op de winststuring van bedrijven. Ook is sprake van een kleinschalig onderzoek in deze scriptie. Wanneer meerdere bedrijven zouden worden geanalyseerd, zouden er mogelijk andere conclusies worden getrokken. Uit de mankementen komen tevens de aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Over enkele jaren zou gekeken kunnen worden naar het effect van IFRS 15 binnen het jaarverslag om zo tot een betere conclusie te komen en hierbij zouden de jaarverslagen van meer bedrijven kunnen worden bekeken om deze conclusie kracht bij te zetten.

Referentielijst

- Accounting.com. (2015). *GAAP*. Opgeroepen op Mei 22, 2018, van Accounting.com:
<https://www.accounting.com/resources/gaap/>
- Afdeling 2. Algemene bepalingen omtrent de jaarrekening* . (2015, Maart 4). Opgeroepen op Mei 4, 2018, van Uwwet.nl: <http://www.uwwet.nl/wetten-en-regelingen/privaatrecht/burgerlijk-wetboek-2/35-jaarrekening-en-jaarverslag.htm>
- Ahmed, A. S., Neel, M., & Wang, D. (2012, Augustus 18). Does Mandatory Adoption of IFRS Improve Accounting Quality? Preliminary Evidence. *Contemporary Accounting Research*, pp. 1344-1372.
- Ali, A., & Hwang, L.-S. (2000). Country-Specific Factors Related to Financial Reporting and the Value Relevance of Accounting Data. *Journal of Accounting Research*, 1-21.
- Amat, O., Blake, J., & Dowds, J. (1999). The ethics of creative accounting. *Journal of Economic Literature*.
- American Institute of Certified Public Accountants. (2008). *IFRS Updates*. Opgeroepen op Mei 8, 2018, van IFRS: https://www.ifrs.com/updates/aicpa/ifrs_faq.html#q2
- Ames, D. (2013). IFRS adoption and accounting quality: The case of South Africa. *Journal of Applied Economics and Business Research*, 154-165.
- Ball, R. (2012). International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors. *Accounting and Business Research*, 5-27.
- Barlev, B., & Haddad, J. R. (2007). Harmonization, Comparability, and Fair Value Accounting. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*.
- Barth, M. E., Landsman, W. R., Lang, M. H., & Williams, C. D. (2018, Januari 11). *Effects on Comparability and Capital Market Benefits of Voluntary IFRS Adoption*. Opgehaald van SSRN Papers: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2196247
- Barton, A. (1999). Public And Private Sector Accounting - The Non-Identical Twins. *Australian Accounting Review*, 22-31.

- Batra, K. (2018). *Difference between IFRS Convergence and IFRS Adoption*. Opgehaald van Chartered Club: <https://www.charteredclub.com/difference-between-ifrs-conversion-and-ifrs-adoption/>
- Beneish, M. D. (2001). Earnings management: a perspective. *Managerial Finance*, 3-17.
- Bergstresser, D., & Philippon, T. (2006). CEO incentives and earnings management. *Journal of Financial Economics*, 511-529.
- Bescos, P.-L., Cauvin, E., Decock-Good, C., & Westlund, A. H. (2007). Characteristics of Performance Measures for External Reporting. *Total Quality Management & Business Excellence*, 1055-1074.
- Böhmer, S., Hoogendoorn, M. N., & Kruit, R. (2016). *EY Handboek jaarrekening 2016*. Wolters Kluwer.
- Boskalis. (2018). *About Us*. Opgeroepen op Juni 26, 2018, van Boskalis.com: <https://boskalis.com/about-us.html>
- Braam, G., & Nandy, M. (2015). Accrual-based and real earnings management and political connections. *The International Journal of Accounting*, 111-141.
- Broome, C. (2014, Augustus 6). *Waste Management Case Study Examination of Fraud*. Opgeroepen op Mei 1, 2018, van Academia: http://www.academia.edu/11993800/Waste_Management_Case_Study_Examination_of_Fraud
- Bureau Kees Horden. (2015). *RJ (Richtlijnen voor jaarverslaggeving)*. Opgeroepen op Mei 22, 2018, van Bureau Kees Horden : <https://www.keeshorden.nl/begrippen/rj-richtlijnen-jaarverslaggeving/>
- Byard, D., Li, Y., & Yu, Y. (2011). The Effect of Mandatory IFRS Adoption on Financial Analysts' Information Environment. *Journal of Accounting Research*, 69-96.
- Callao, S., Ferrer, C., Jarne, J. I., & Laínez, J. A. (2010). IFRS adoption in Spain and the United Kingdom: Effects on accounting numbers and relevance. *Advances in Accounting*, 304-313.

- Callao, S., Jarne, J. I., & Laínez, J. A. (2007). Adoption of IFRS in Spain: Effect on the comparability and relevance of financial reporting. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 148-178.
- Carcello, J. V., & Nagy, A. L. (2004). Client size, auditor specialization and fraudulent financial reporting. *Managerial Auditing Journal*, 651-668.
- Cheng, Q., & Warfield, T. D. (2005). Equity Incentives and Earnings Management. *The Accounting Review*, 441-476.
- De Franco, G., Kothari, S. P., & Verdi, R. S. (2011). The Benefits of Financial Statement Comparability. *Journal of Accounting Research*, 895-931.
- De George, E. T., Ferguson, C. B., & Spear, N. A. (2013). How Much Does IFRS Cost? IFRS Adoption And Audit Fees. *The Accounting Review*, 429-462.
- Dechow, P., & Skinner, D. J. (2000). Earnings management: Reconciling the views of accounting academics, practitioners, and regulators. *Accounting Horizons*, 235-250.
- Doukakis, L. C. (2014). The effect of mandatory IFRS adoption on real and accrual-based earnings management activities. *Journal of Accounting and Public Policy*, 551-572.
- Elbannan, M. A. (2011). Accounting and stock market effects of international accounting standards adoption in an emerging economy. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 207-245.
- Ellrich, W. D., Neal, K. H., Stohlman, M., & Smith, M. (2017, September 5). *The Waste Management, Inc. 1998 Fraud Scandal*. Opgeroepen op April 26, 2018, van Ellrich, Neal, Smith & Stohlman, P.A.: <https://ensscpa.com/waste-management-inc-1998-fraud-scandal/>
- Ernst & Young. (2010, Oktober). *Conceptuel Framework: Objectives and qualitative characteristics*. Opgeroepen op Mei 4, 2018, van EY: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Supplement_86_GL_IFRS/\\$File/Supplement_86_GL_IFRS.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Supplement_86_GL_IFRS/$File/Supplement_86_GL_IFRS.pdf)
- Ernst & Young. (2016, Oktober). *US GAAP versus IFRS*. Opgeroepen op Juni 8, 2018, van EY: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRSBasics_03439-161US_20October2016/\\$FILE/IFRSBasics_03439-161US_20October2016.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/IFRSBasics_03439-161US_20October2016/$FILE/IFRSBasics_03439-161US_20October2016.pdf)

- FASB. (2002). *Memorandum of Understanding*. Opgehaald van FASB.org:
<https://www.fasb.org/memorandum.pdf>
- FASB. (2008). *Statement of Financial Accounting Concepts No. 2: Qualitative Characteristics of Accounting Information*. FASB.
- Francis, J., & Schipper, K. (1999). Have Financial Statements Lost Their Relevance? *Journal of Accounting Research*, 319-352.
- Gunny, K. (2005). *What Are the Consequences of Real Earnings Management?* . Berkeley: Haas School of Business; University of California.
- Hagerman, R. L., & Zmijewski, M. E. (1979). Some economic determinants of accounting policy choice. *Journal of Accounting and Economics*, 141-161.
- Hail, L., Leuz, C., & Wysocki, P. (2010). Global Accounting Convergence and the Potential Adoption of IFRS by the U.S. (Part I): Conceptual Underpinnings and Economic Analysis. *Accounting Horizons*, 355-394.
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999, December). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, pp. 365-383.
- Herrmann, D., & Thomas, W. B. (1997). Reporting disaggregated information: a critique based on concepts statement. *Accounting Horizons*, 35-44.
- Hoogervorst, H. (2014, Maart 8). 'Convergence can never be a substitute for adoption of IFRS'. Opgehaald van IAS Plus: <https://www.iasplus.com/en/news/2014/03/hoogervorst>
- Houque, M. N., van Zijl, T., Dunstan, K., & Waresul Karim, A. K. (2012). The Effect of IFRS Adoption and Investor Protection on Earnings Quality Around the World. *The International Journal of Accounting*, 333-355.
- Hung, M. (2001). Accounting standards and value relevance of financial statements: An international analysis. *Journal of Accounting and Economics*, 401-420.
- Iatridis, G. (2008). *Implementation of International Financial Reporting Standards and the Quality of Financial Statement Information; An Investigation of Earnings Management and Value Relevance*. Opgehaald van MIBES:
<http://mibes.teilar.gr/proceedings/2007/oral/Iatrides.pdf>

- Iatridis, G., & Kadorinis, G. (2009). Earnings management and firm financial motives: A financial investigation of UK listed firms. *International Review of Financial Analysis*, 164-173.
- Jaafar, A., & McLeay, S. (2007). Country Effects and Sector Effects on the Harmonization of Accounting Policy Choice. *ABACUS*, 156-189.
- Jans, M., & Lybaert, N. (2006). *Winststuring van Belgische ondernemingen via het voorzieningenbeleid*. Opgehaald van Universiteit Hasselt: <https://doclib.uhasselt.be/dspace/bitstream/1942/1522/1/winststuring.pdf>
- Jeanjean, T., & Stolowy, H. (2008). Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption. *Journal of Accounting and Public Policy*, 480-494.
- Johnson, L. T. (2005, Februari 28). Relevance and Reliability. *The FASB Report*.
- Kedia, S., Koh, K., & Rajgopal, S. (2015). Evidence on Contagion in Earnings Management. *The Accounting Review*, 2337-2373.
- Kiliç, M., Ataman, B., & Uyar, A. (2014). Preparedness for and perception of IFRS. *Accounting and Management Information Systems*, 492-519.
- KPMG. (2017). *IFRS compared to Dutch GAAP*. Opgeroepen op Juni 8, 2018, van KPMG: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/nl/pdf/2017/audit/ifrs-compared-to-dutch-gaap.pdf>
- KPMG. (2017, December). *IFRS compared to US GAAP*. Opgeroepen op Juni 8, 2018, van KPMG: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/12/ifrs-us-gaap-2017.pdf>
- Kvaal, E., & Nobes, C. (2010). International differences in IFRS policy choice: A research note. *Accounting and Business Research*, 173-187.
- Lin, S. W., Riccardi, W., & Wang, C. (2017). *Relative Effects of IFRS Adoption and IFRS Convergence on Financial Statement Comparability*. Opgehaald van SSRN Papers: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2956076
- Lybaert, N., Jans, M., & Orens, R. (2005). Provisions: a tool for earnings management? *28th Annual EAA Congress*. Göteborg.

- Maines, L. A., Bartov, E., Fairfield, P. M., Hirst, D. E., Iannaconi, T. E., Mallett, R., et al. (2002). Recommendations on disclosure of non-financial performance measures. *Accounting Horizons*, 353-362.
- Malikov, K., Manson, S., & Coakley, J. (2018). Earnings management using classification shifting of revenues. *The British Accounting Review*, 291-305.
- Manschot, D., & ter Hoeven, R. (2017). *Nieuwe regels verwerken opbrengsten – IFRS 15*. Opgeroepen op Mei 8, 2018, van Deloitte:
<https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/audit/articles/ifrs-15-nieuwe-regels-verwerken-opbrengsten.html#>
- Morais, A. I., & Curto, J. D. (2008). Accounting Quality and the Adoption of IASB Standards - Portugese Evidence. *Revista Contabilidade & Financas*, 103-111.
- Nair, K. S., Jhala, A., & Jain, D. (2014). Indian Accounting Standards: Is There a Need of IFRS? *ICRSB 2014*, (pp. 1-10). Roorkee.
- Nobes, C. (1998). Towards a general model of the reasons for international differences in financial reporting. *ABACUS*, 162-187.
- Nobes, C., & Perramon, J. (2013). Firm Size and National Profiles of IFRS Policy Choice. *Australian Accounting Review*, 208-215.
- Randstad. (2018). *About Randstad*. Opgeroepen op Juni 26, 2018, van Randstad.com:
<https://www.randstad.com/about-randstad/>
- Roychowdhury, S. (2006). Earnings management through real activities manipulation. *Journal of Accounting and Economics*, 335-370.
- Schipper, K. (1989, December). Commentary on Earnings Management. *Accounting Horizons*, pp. 91-102.
- Solomons, D. (1991). Accounting and Social Change: A Neutralist View. *Accounting Organizations and Society*, 287-295.
- Sun, J., Cahan, S. F., & Emanuel, D. (2011). How Would the Mandatory Adoption of IFRS Affect the Earnings Quality of U.S. Firms? Evidence from Cross-Listed Firms in the U.S. *Accounting Horizons*, 837-860.

- Tyrrall, D., Woodward, D., & Rakhimbekova, A. (2007). The relevance of International Financial Reporting Standards to a developing country: Evidence from Kazakhstan. *The International Journal of Accounting*, 82-110.
- Unilever. (2018). *About Unilever*. Opgeroepen op Juni 26, 2018, van Unilever.nl: <https://www.unilever.nl/about>
- Van Wyk, H. A., & Rossouw, J. (2009). IFRS for SMEs in South Africa: a giant leap for accounting, but too big for smaller entities. *Meditari Accountancy Research*, 99-116.
- Vander Bauwhede, H., & Willekens, M. (2003). Earnings Management in Belgium: a Review of Empirical Evidence. *Tijdschrift voor Economie en Management*, pp. 199-217.
- Watts, R. L. (2003). Conservatism in accounting part I: Explanations and implications. *Accounting Horizons*, 207-221.
- Z24/ANP. (2015, Augustus 7). *Zo raakte Imtech in de problemen*. Opgeroepen op Juni 26, 2018, van Business Insider Nederland: <https://www.businessinsider.nl/zo-raakte-imtech-in-de-problemen-580321/>
- Zeghal, D., & Mhedhbi, K. (2006). An analysis of the factors affecting the adoption of international accounting standards by developing countries. *The International Journal of Accounting*, 373-386.
- Zéghal, D., Chtourou, S. M., & Fourati, Y. M. (2012). The Effect of Mandatory Adoption of IFRS on Earnings Quality: Evidence from the European Union. *Journal of International Accounting Research*, 1-25.
- Zéghal, D., Chtourou, S., & Sellami, Y. M. (2011). An analysis of the effect of mandatory adoption of IAS/IFRS on earnings management. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 61-72.
- Zhou, H., Xiong, Y., & Ganguli, G. (2009). Does the adoption of International Financial Reporting Standards restrain earnings management? Evidence from an emerging market. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 43-56.